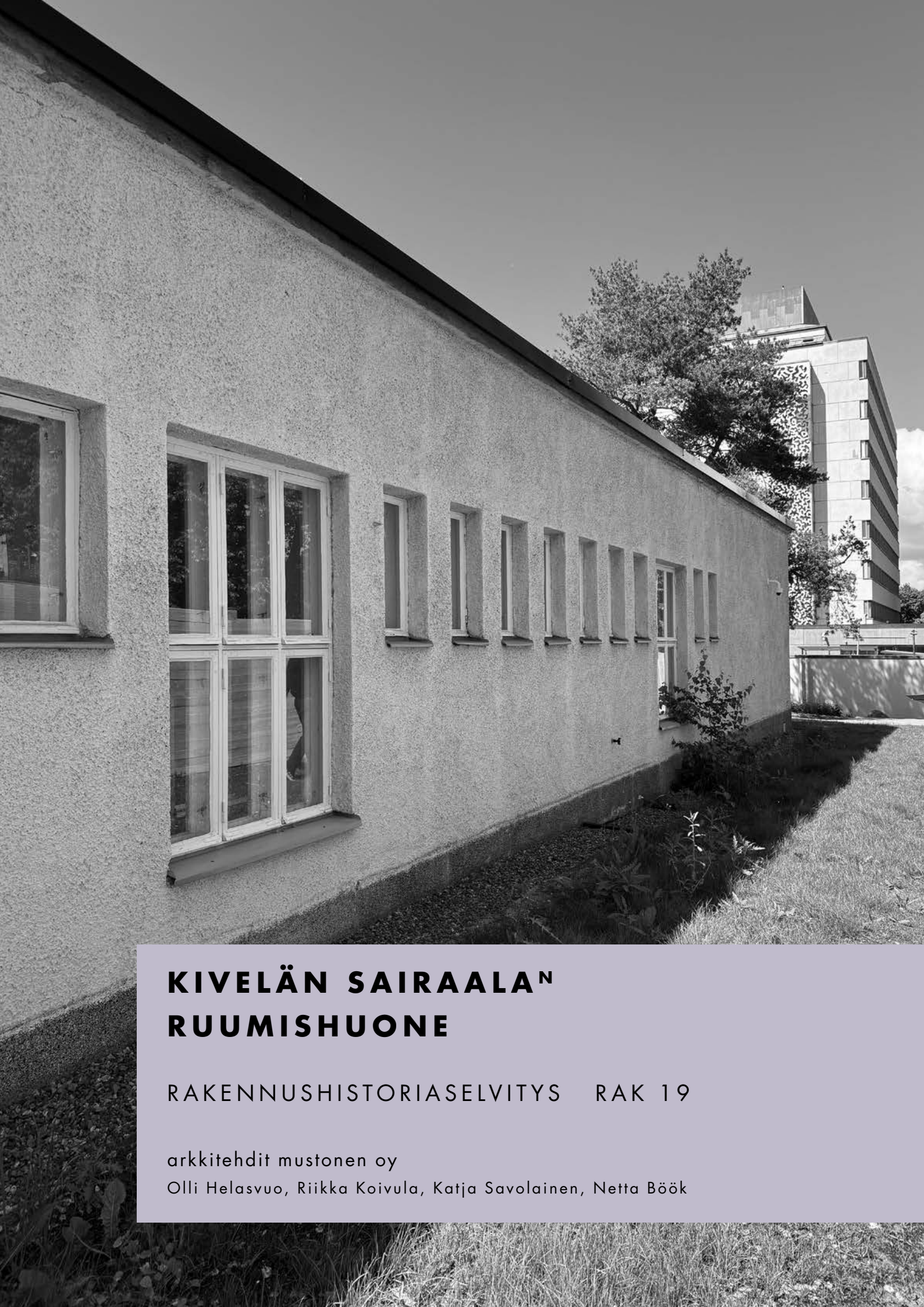

KIVELÄN SAIRAALA^N RUUMISHUONE

RAKENNUSHISTORIASelvitys RAK 19

arkkitehdit mustonen oy

Olli Helasvuo, Riikka Koivula, Katja Savolainen, Netta Böök

KIVELÄN SAIRAALA^N

RUUMISHUONE

Gunnar Taucher 1940

RAKENNUSHISTORIASELVITYS RAK 19

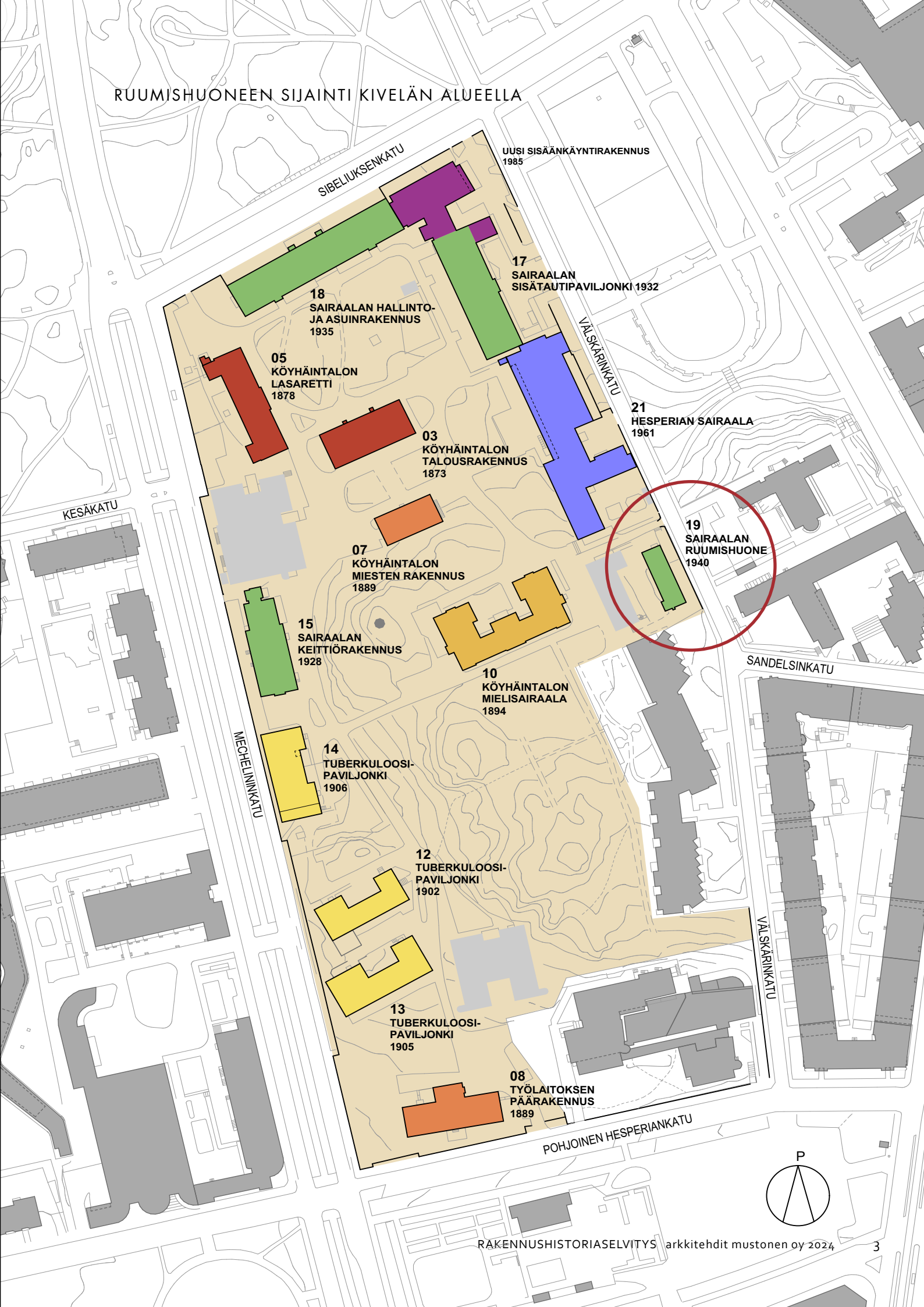
arkkitehdit mustonen oy

Olli Helasvuo, Riikka Koivula, Katja Savolainen, Netta Böök

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	4
Selvityksen lähtökohdat	4
 1 KIVELÄN ALUEEN RAKENTUMINEN	6
1.1 Köyhäintalovaihe	6
1.2 Sairaalamaihe	9
1.3 Kivelän alue ja ruumishuone	13
 2 RUUMISHUONEEN RAKENTUMINEN JA VAIHEET	14
2.1 Kivelän sairaalaan uusi ruumishuone	14
2.2 Arkkitehti Gunnar Taucher	16
2.3 Ruumishuoneen muutosvaiheet	18
 3 ULKOARKKITEHTUURI	20
3.1 Alkuperäinen rakennus	20
3.2 Julkisivumuutokset	22
3.3 Julkisivujen nykytila	24
3.4 Muuri, portti ja ympäristö	26
 4 TILARATKAISU JA SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURI	28
4.1 Alkuperäinen pohjaratkaisu ja sisätilat	28
4.2 Sisätilamuutokset ja säilyneisyys	30
4.3 Nykyiset sisätilat	32
4.4 Rakennusosien säilyneisyys	34
 5 ARVOT JA ANALYYSI	38
 6 LÄHTEET	40

RUUMISHUONEEN SIJAINTI KIVELÄN ALUEELLA

SELVITYKSEN LÄHTÖKOHDAT

SELVITYKSEN KOHTEET

Selvitystyön kohteena on ollut Kivelän sairaala-alueen ennen 2000-lukua valmistunut rakennuskanta.

Erilliset selvitykset on laadittu seuraavista kohteista:

- Köyhäntalon päärakennus v. 1873 (Rak 03)
- Köyhäntalon Lasaretti v. 1878 (Rak 05)
- Työlaitoksen Miesten rakennus v. 1889 (Rak 07)
- Työlaitoksen päärakennus v. 1889 (Rak 08)
- Mielisairaalarakennus v. 1894 (Rak 10)
- Tuberkuloosipaviljongit v. 1902, 1905, 1906 (rak 12, 13 ja 14)
- Keittiörakennus v. 1928 (Rak 15)
- Sisätautiosasto sekä Hallinto- ja asuinrakennus v. 1932 ja 1935 (Rak 17 ja 18)
- Ruumishuone- ja kappelerakennus v. 1940 (Rak 19)
- Hesperian sairaala v. 1961 (Rak 21)

Asemakaava ja suojele

Selvitystä laadittaessa vuonna 2024 Kivelän sairaala-alueen asemakaava oli peräisin 1990-luvulta. Selvitys on laadittu asemakaavoitustyön tarpeisiin. Kaikkia selvityksen rakennuksia koskien suojelumääräykset tulevat tarkentumaan. Kohteet ympäristöineen ovat merkittävä osa köyhäinhoidon ja sairaaloiden historiaa Helsingissä sekä rakennushistoriallisesti arvokkaita.

SELVITYSTYÖ JA SEN TEKIJÄT

Selvitystyö

Nyt tehdyt rakennushistoriaselvitykset on tarkoitettu Kivelän alueen ja sen rakennusten kaava- ja tarvesuunnittelua sekä päätöksentekoa varten. Selvitysten pääpaino on ollut rakennuksen säilyneisyyden, ominaispiirteiden ja arvojen määrittämisessä. Tuberkuloosipa-

viljongeista (rak 12, 13 ja 14) tehty rakennushistoriaselvitys on muita tarkempi rakennusosien ajoituksen suhteen. Muiden rakennusten kohdalla rakennusosakohmainen ajoitus on tehty kevyemmin.

Tekijät

Rakennushistoriaselvityksen on laatinut riippumattomana konsulttityönä Arkkitehdit Mustonen Oy. Selvityksen tekoon ovat osallistuneet arkkitehdit Olli Helasvuo, Katja Savolainen, Riikka Koivula, Netta Böök ja arkk. yo. Roope Mustonen.

Tilaaaja ja ohjausryhmä

Selvityksen on tilannut Helsingin kaupunki, maankäyttö- ja kaavoitusosaston sekä rakennetun ympäristön osastojen yhteistilauksena. Yhteyshenkilönä on ollut arkkitehti Karoliina Periäinen.

Selvitystyötä on ohjannut ohjausryhmä, johon kuuluivat Sakari Mentu (arkkitehti, Asemakaavoitus), Santeeri Nuotio (arkkitehti, Asemakaavoitus), Karoliina Periäinen (projektiarkkitehti, Tilat-palvelu), Oula Rahkonen (maisema-arkkitehti, Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu) ja Anne Salminen (tutkija, Helsingin kaupunginmuseo).

Lähdeaineisto

Tärkeimpinä lähteinä ovat olleet alkuperäiset ja varhaisten muutosvaiheiden piirustukset, joista vanhimmat löytyvät Helsingin kaupunginarkistosta ja uudemmat Helsingin rakennusvalvonnan ja Helsingin kaupungin Kaupunkiympäristön arkistoista. Vanhoja valokuvia on löytynyt erityisesti Helsingin kaupunginmuseon kokoelmista, joitain myös Museoviraston ja Arkkitehtuurimuseon kokoelmista. Kirjallisista lähteistä keskeinen on ollut *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia* vuodelta 1968.¹

¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al., 1968.

→ Kivelän sairaala-
alue ilmakuvas-
sa vuonna 1969, jol-
loin kaikki nyt sel-
vityksen alaisena
olevat rakennuk-
set oli rakennettu.
HKP

Viimeisimpien vuosikymmenten muutosvaiheet ovat paikoin jääneet dokumentoimatta. Näiden osalta tiedot selvityksessä ovat vajavaiset ja tilanne vaihtelee rakennuksittain.

Tarvittavat lisäselvitykset

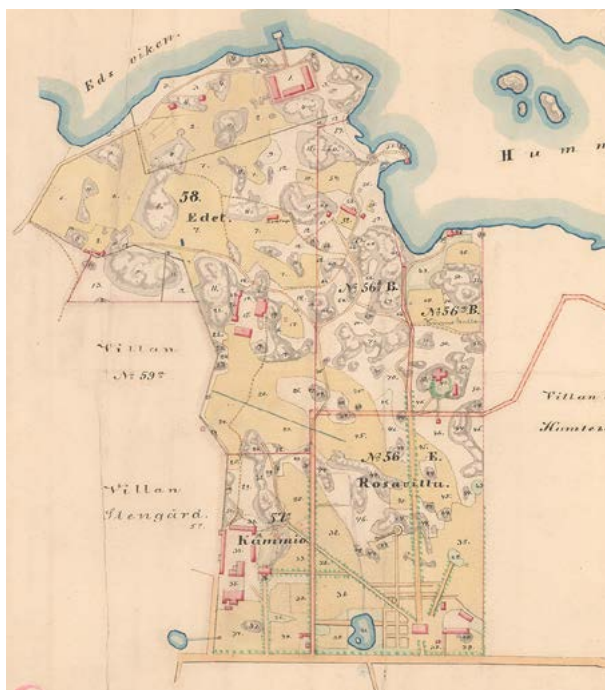
Nyt tehdyt rakennushistoriaselvitykset on tarkoitettu kaava-suunnittelua ja päätöksentekoa varten. Rakennushistoriaselvityksiä on täydennettävä tarvittaessa,

kun rakennuksissa lähdetään suunnittelemaan laajempia korjaus- ja muutostöitä tai lupakynnyksen ylittäviä toimenpiteitä. Selvitysten tarkennusvaiheessa käydään, väritutkimuksia ja rakenneavauksia hyödyntäen, tarkemmin läpi julkisivujen ja sisätilojen sekä niiden rakennusosien ja pintamateriaalien säilyneisyys. Analyysiä ja arvotusta tarkennetaan tutkimusten perusteella.

1 KIVELÄN ALUEEN RAKENTUMINEN

Seuraavilla sivuilla esitetään tiivistelmä Kivelän sairaala-alueen rakentumisesta, jotta tässä selvityksessä käsiteltävä rakennus asettuu kontekstiinsa. Päälähteenä alueen rakentumisen historiasta on käytetty vuonna 1968 julkaistua *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historiaa* ja Loci Maisema-arkkitehdit Oy:n laatimaa *Kivelän sairaalan ympäristöhistoriaselvitystä* vuodelta 2012.

Alueella on rakennuksia melkein kaikilta vuosikymmeniltä aina vuodesta 1873 alkaen, ja suunnittelijoina on ehtinyt toimia useita eri arkkitehteja. Heidän piirtämiensä rakennukset heijastavat oman aikansa rakennustekniikkaa ja köyhäintalo- ja sairaalarakentamisen vaatimuksia, mutta myös tuolloisia arkkitehtuurin tyylivirtauksia.

↑ Vuonna 1872 laadittuun karttaan on piirretty Edet-huvilan tontille punaisella Kivelän köyhäintalon ensimmäiset rakennukset. Vasemmassa alakulmassa on Kammion huvila. Karta öfver staden Helsingfors underlydande villorna Kammio, Edet... . C. Reuter. HKA.

1.1 KÖYHÄINTALOVAIHE

Vaivaistenhoidosta vastasivat alkuun seurakunnat, kun taas työkykyisille kerjäläisille ja irtolaisille valtio rakens pakkotyölaitoksia. Köyhäinhuoltolainsäädäntöön työlaitokset ilmaantuivat vuonna 1817: seurakuntia kehoitettiin perustamaan työkykyisille avuntarvitsijoille työhuoneita käsityömaisen työnteon tukemiseksi. 1860-luvun katovuodet ja nälänhätä johtivat säädösten uudelleenarvioimiseen. Tässä vaiheessa myös Helsinkiin ryhdyttiin ajamaan ajanmukaista köyhäintaloa. Vuoden 1879 vaivaishoitoasetus selvensi, että kuntien oli huolehdittava niistä, joista ei kukaan huolehdi ja jotka eivät kykene työhön, mutta työkykyisten tuli tehdä avun vastineeksi työtä. Näin köyhäinhoidon tehtävät ymmärrettiin 1920-luvulle saakka.¹

KÖYHÄINHOITO HELSINGISSÄ

Helsingissä alkoi seurakunnallinen, järjestetty köyhäinhoito vuonna 1815. Köyhäintalo toimi keskustan tuntumassa Kruununhaassa, mutta hoidokkien määrän jatkuvasti kasvaessa uusi köyhäintalo todettiin jo 1830-luvulla välttämättömäksi.²

SIJOITUS KAUPUNGIN ULKOPUOLELLE

Oli pitkällisen prosessin tulosta, että köyhäintalo päättyi Kivelään, joka ei ollut Helsingin kaupungin alueella. Maaseutusijainnalla nähtiin kyllä monia etuja: laitoksen rakentaminen ja ylläpito tulisivat edullisemmaksi, vaivaiset terveemmiksi ja tyytyväisemmiksi, ja kevyt työnteko pelloilla ja puutarhassa olisi monessa mielessä hyödyllistä. Köyhäintalon sijoittamisen kaupungin ulkopuolelle teki kuitenkin mahdolliseksi vasta vaivaishuollon ohjesäännön muutos 1870-luvun alussa. Sen myötä köyhäintalolle hankittiin Edesvikenin (Taivallahden) Edet-huvilan tontti n:o 10, joka sijaitsi Stengårdin eli Kivelän huvila-alueella kaupungin ulkopuolella.³

1 Heikkilä-Kauppinen, 2017. s. 131; Pulma, 1994. s. 56.

2 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 193.

3 Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 16.

KÖYHÄINTALON RAKENTAMINEN

Köyhäntalon arkkitehdiksi valittiin Theodor Höijer, ja sen ensi vaihe valmistui 1873. Se oli rakennusryhmä, mitä kuvastaakin köyhäntalon ruotsinkielinen nimitys *fattiggård*. Siihen kuuluivat talousrakennus, itäinen siipirakennus eli työlaitos, läntinen siipirakennus, lasten-koti, sauna-pesutupa sekä joukko kevytrakenteisia va-joja ja talleja. Niiden voidaan katsoa noudattaneen nk. *paviljonkijärjestelmää*, jossa periaatteena oli hajaut-taa eri toiminnot ja osastot omiin rakennuksiinsa, pa-viljonkeihin, kuten ajan sairaalarakentamisessakin oli tapana. Yksikerroksiset paviljongit voitiin toteuttaa ta-loudellisesti kokonaan puusta, kaksikerroksisissa toi-nen kerros. Kivelässä rakennuksista muodostettiin suo-rakulmaista koordinaatistoa noudattavia pihvoja, jot-ka tyypillisesti aidattiin. Taustalla vaikutti näkemys, että vaivaiset olisi järkevää sijoittaa useampaan pie-neen rakennukseen, jotta köyhäntalosta ei tulisi kasar-mia. Hoitopaikkoja riitti 113:lle ja lastenkotipaikat mu-kaan lukien 149 hoidokille.⁴ Vaivaisten ja köyhien mää-rän jatkuvasti kasvaessa sinne rakennettiin lisätiloja si-tä mukaa kuin rahoitusta myönnettiin.

LASARETTI, SAIRAALA, LASTENKOTI

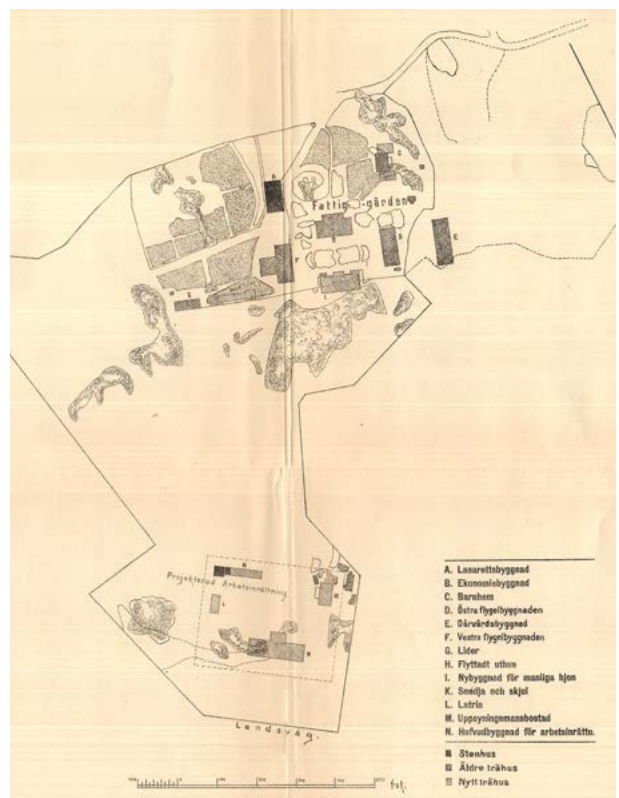
Köyhäinhoitoon kuului myös fyysisten ja psyykkisten vaivojen ja sairauksien hoito. Vuonna 1878 köyhänta-loon valmistui lasaretti parantumattomasti sairaiden köyhien hoitoa varten, ja läntiseen siipirakennukseen kirkko. Vuonna 1882 päästiin toteuttamaan kaivattu mielisairaala ja 1889 laajentamaan lastenkotia.⁵ Nekin sijoitettiin paviljonkimaisesti mutta lähelle toisiaan.

TYÖLAITOS

Oman rakennusryhmänsä muodosti työlaitos, joka pe-rustettiin hädänalaisten joukon vain kasvaessa. Sen tehtävä oli tarjota työansioita työhön kykeneville, ku-ten vuoden 1879 asetus edellytti. Arkkitehti Sebasti-an Gripenbergin 100 hengelle suunnittelema työlai-tos nousi 1889 tontin lounaisnurkkaan ja käsitti nel-jä rakennusta: päärakennuksen, työlaitoksen valvojan asuintalon aputoimintoihin, paja- ja vajarakennuksen sekä ulkohuoneen. Köyhäntalon pihapiiriin valmistui miesten rakennus Mattila.⁶

↑ Helsingin kartassa vuodelta 1876 on esitetty köyhäntalo (fattiggård), kun taas tontin aiemmat rakennukset ovat kadonneet. Helsingin raja kulki vanhan Töölön kylän ja Meilahden välillä vuoteen 1906 asti. Plan af Helsingfors jemte omgifning, C. H. Nummelin 1876, HKA.

↑ Köyhäntalon asemapiirros vuodelta 1887. HKA.

4 Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 16; Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 194–195.

5 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 195–197, 198–202.

6 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 202–203.

↑ Köyhäntalon kirkko sijaitsi läntisessä siipirakennuksessa. Taustalla vasemmalta oikealle lasaretti, talousrakennus ja "Mattila". Eino Heinonen 1949. HKM.

SAIRAANHOIDON KASVAVAT TARPEET

Myös köyhien mielisairaalaapaikoista oli pula, johon pyrittiin vastaamaan rakentamalla 1894 suurempi ja modernimpi mielisairaala. Sen piirustukset laati aikansa pätevin sairaalasunnittelija, arkkitehti Onni Törnqvist. Toinen akuutti rakennustarve koski köyhiä tuberkuloosipotilaita, joita varten Kivelään pystytettiin vuosina 1902–1906 kolme tuberkuloosipaviljonkia Theodor Höijerin piirustusten mukaan. Ne sijoitettiin köyhäntalon ja työlaitoksen väliselle alueelle. Vielä akuutimpaa oli ilmeisesti mielisairaiden hoitaminen, sillä paviljongit otettiin nopeasti käyttöön näiden hoitotiloina.⁷ Ongelma sai kestäväen ratkaisun vasta silloin, kun Laaksoon valmistui uusi keuhkotautisairaala vuoden 1929 lopulla.

KÖYHÄINTALOSTA SAIRAALAKSI

Vähitellen oli tultu tilanteeseen, jossa suurin osa köyhäntalon potilaspaikoista oli sairaanhoidon käytössä. Lisäksi potilaat olivat kyllä varattomia mutta eivät varsinaisia köyhäinhoidon huostaansa ottamia kunnanvaimaisia. Kun merkittävä osa rakennuksista arvioitiin huonokuntoisiksi 1908 eivätkä Kivelän alue ja tilat muutenkaan riittäneet kaikkiin toimintoihin, Kivelä osoitettiin vuodesta 1912 lähtien pelkästään sairaalakäyttöön.⁸ Köyhäntalo ja työlaitos siirtyivät niille 1906 valmistuneeseen kunnalliskotiin Helsingin Koskelaan ja lastenkoti Oulunkylään, sillä niiden ei katsottu vaativan yhtä keskeistä sijaintia kuin sairaalan.⁹

7 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 211–217.

8 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 215–216, 223.

9 Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 21.

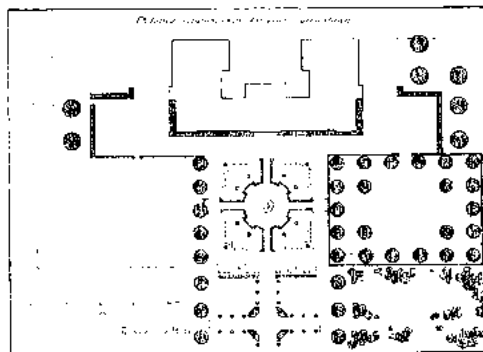
↑ Mikäli Kivelän köyhäntalon alue olisi järjestetty vuoden 1909 asemakaavan mukaisesti, yhteys merenrantaan olisi katkaistu ja Kivelän alue pilkottu tavalla, joka olisi suuresti hankaloittanut alueen kehittämistä sairaalana. Vuonna 1917 tontti kuitenkin palautettiin kokonaisuudeksi, ja sen itäreuna ulotettiin Välskärinkatuun. Kuvalähde: Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 221.

↑ Kivelän sairaalan alue ulottui vuonna 1913 Taivallahden rantaan, jonne kartassa on hahmoteltu suunnitteilla ollut uimahuone. Läntisen reunan alueesta rajasi pois 1920-luvun lopulla rakennettu Mechelininkatu. Karta öfver Stengårds sjukhus område, 13.6.1913. HKA.

↑ Uudet asuin- ja hallintorakennus ja sisätautipaviljonki vuoden 1935 ilmakuvassa. Veljekset Karhumäki. HKM.

↑ Kivelän mielisairaalan eteläpuolelle laadittu muotopuutarhasuunnitelma vuodelta 1926. Suomessa alettiin 1920-luvulla kiinnittää huomiota hoitolaitosten ympäristöjen laatuun ja luonnonkauneuteen. Kivelän sairaalan puutarha oli vuodesta 1912 ollut sairaalan toimitsijan viljelyksessä, mutta vuonna 1920 kaupungin asemakaava-arkkitehti Birger Brunila sai tehdä ehdotuksen, miten puutarha järjestettäisiin sairaalan tarpeisiin, pääasiallisesti mielisairaalarakennuksen eteläpuolelle. Ei ole varmuutta, onko ylläoleva piirustus Brunilan. (Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 21, 28, 39.) HKA.

1.2 SAIRAALAVAIHE

SAIRAALA 1920–1930-LUVUILLA

Ensimmäinen ajanjakso, jolloin Kivelää kehitettiin yksinomaan sairaalakäytön näkökulmasta, oli 1920-luvulta 1930-luvun loppuun. Suunnittelijana toimi kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher. Alkuun valmistui kauan kaivattu uusi keittiörakennus pesuloiheen ja saunoineen 1928.

Ajanjakson alussa Kivelässä toimivat mielenterveys-, sisätauti- ja keuhkotautipotilaiden osasto, mutta vuonna 1929 alue päätettiin järjestää pääasiallisesti sisätautisairaalaaksi. Vain tiilinen mielisairaala jäi entiseen käyttöön.¹⁰ Laajasta rakennusohjelmasta toteutuivat 1930-luvulla sisätautipaviljonki ja hallinto- ja asuinrakennus sekä vuonna 1940 ruumishuone. Rakennetekniikan kehitys ja hissit mahdollistivat uudenlaiset, monikerroksiset *blokkisairaalat*, joissa toiminnot sijoitettiin päällekkäin pystyliikennetiloihin varaan. Uudet sairaalarakennukset toteutettiin vuoden 1906 asemakaavan mukaisten katujen varteen alueen reunoille. Taivallahden rantaan rakennettiin sairaalalle uimahuone.¹¹

Mielisairaalan eteläpuolelle suunniteltiin 1920-luvulla asemakaava-arkkitehti Birger Brunilan luonnoksen pohjalta muoto- ja kävelypuutarha, joka toteutui ainakin osin, kuten vuoden 1943 ilmakuva osoittaa.¹²

↑ Kivelän sairaala vuoden 1943 ilmakuvassa. HKP.

¹⁰ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 236, 228, 240, 627–628.

¹¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 237.

¹² Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 28.

↑ Kivelän sairaala vuoden 1956 ilmakuvassa. Sen alalaidassa näkyvät Ypyöiden suunnittelemat asuintornit Pohjoisen Hesperiankadun varressa tontilla, joka oli erotettu sairaalan tontista vuonna 1941. HKP.

↑ Kivelän sairaala vuoden 1969 ilmakuvassa. HKP.

SAIRAALA 1950–1960-LUVUILLA

Sotien jälkeen sairaalaympäristöjä kehitettiin yhä suuremmiksi yksiköiksi. Tavoitteena olivat sairaanhoito-
piirikohtaiset keskussairaalat, mikä koski myös Kivelän sairaala-aluetta.

Vuonna 1951 kaupunki julisti kutsukilpailun Kivelän alueen uudelleenjärjestämiseksi. Voittajaksi valittiin arkkitehtien Ragnar Ypyän ja Martta Martikainen-Ypyän erittäin kokonaisvaltainen ehdotus. Vaikka sairaalasuunnitelmassa pyrittiin kokonaisratkaisuun, rakennukset toteutettiin yksittäisinä hankkeina, ja suunnitelmasta toteutui vain osia. Vuonna valmistui 1954 kaksi henkilökunnan asuintornia ja vuonna 1961 Hesperian sairaalan päärakennus. Ne sijoitettiin alueen reunalle, Pohjoisen Hesperiankadun ja Välskärinkadun varteen.¹³

¹³ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 631–634.

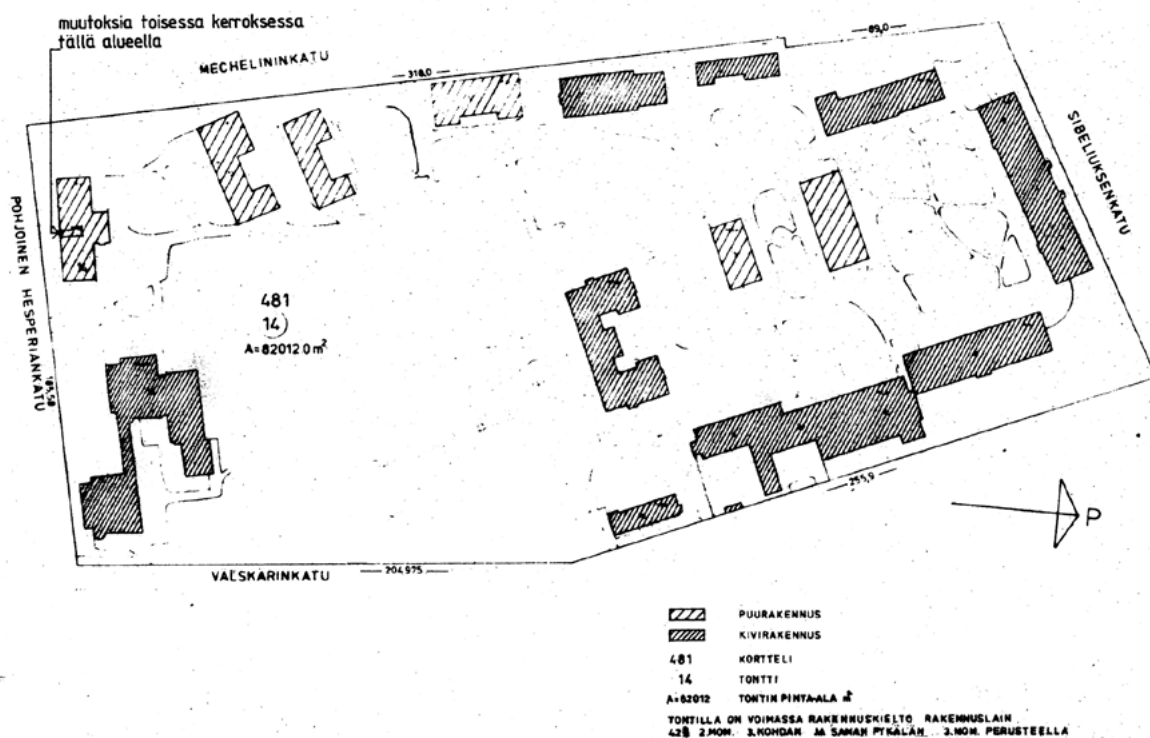
↑ Asuintornit rakennettiin sairaalan hoitajille ja sairaala-apulaisille. V. S. Salokangas, 1957. HKM.

YHTEENVETO

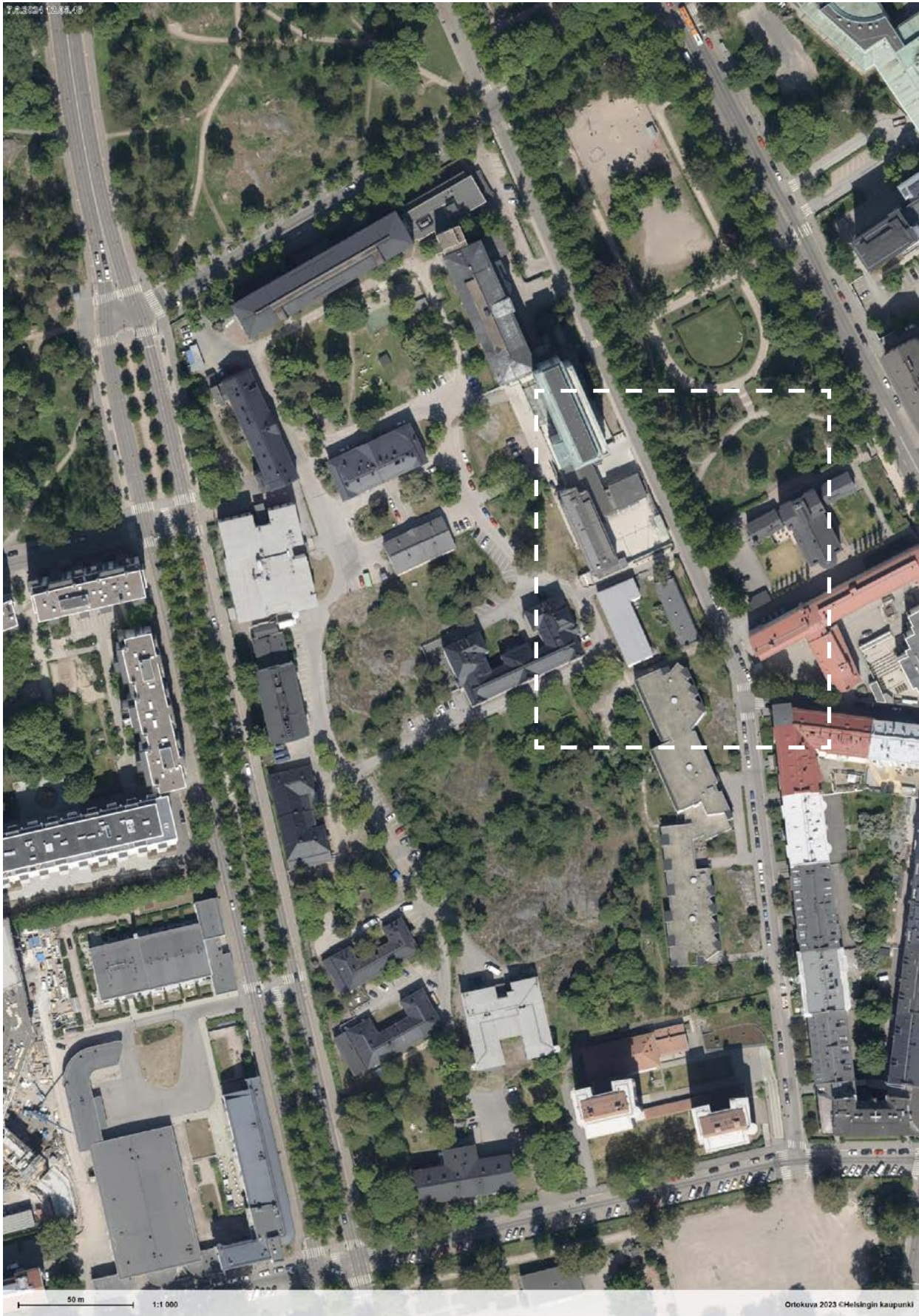
Kivelän sairaala-alueella on tutkitulla ajanjaksolla 1870-luvulta 1960-luvun alkuun tavoiteltu korkeatasoista arkkitehtuuria ja rakennettu laadukkaasti. Merkittävä osa rakennuksista on suunniteltu virkatyönä Yleisten rakennusten ylihallituksessa ja kaupungin rakennuskonttorissa. Rakennusten joustavuus on sallinut niiden muuntelun vaihtuvien toimintojen mukaisesti, ja uudisrakentaminen ja laajennukset on toteutettu huolellisen suunnittelun pohjalta kokonaisuuteen harkitus-
ti sovittaen. Vaikka Kivelän sairaala-alueen koko ja rajat ovat muuttuneet 140 vuoden aikana kulloistenkin tarpeiden ja ihanteiden mukaan ja tonttia on 2000-luvun mittaan pienennetty, sen vanhimmat rakennetut osat ovat säästyneet. Ne ovat peräisin Kivelän köyhäntalovaiheesta, joka on olennaisesti vaikuttanut alueen muotoutumiseen. Köyhäntalovaihetta onkin pidettävä yhtä tärkeänä osana Kivelän sairaala-alueen historiaa kuin sairaalavaihetta.

↑ Vuonna 1961 valmistunut Hesperian sairaala Välskärinkadun varressa vuonna 1974. Volker von Bonin. HKM.

↑ Kivelän sairaalan asemapiirustus
22.12.1981. T. Pajunen, Helsingin kaupungin rakennusvirasto. HRVA

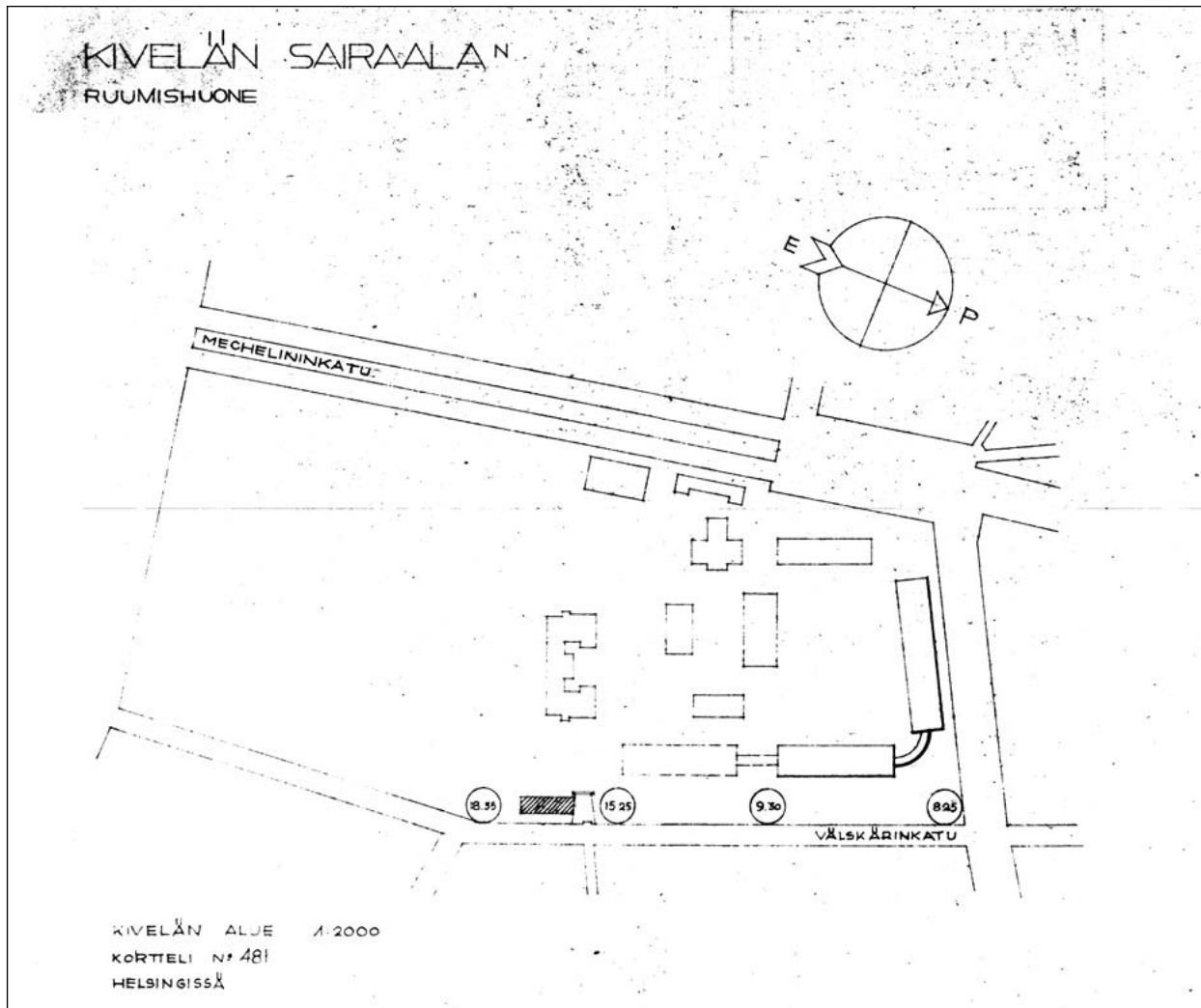
1.3 KIVELÄN ALUE JA RUUMISHUONE

Ruumishuone sijaitsee Kivelän alueen itäreunalla Välskärinkadun varressa. Se valmistui pitkällisen valmisteluprosessin jälkeen vuonna 1940. Ruumishuoneen vieressä Välskärinkadun toisella puolella sijaitsee Töölön kirkko (Hilding Ekelund v. 1930). Ruumishuoneen edusaukion portti on samassa linjassa kirkon editse kulkevan käytävän kanssa.

KIVELÄN ALUE JA RUUMISHUONE V. 2023 ILMAKUVASSA
ILMAKUVA HELSINGIN KARTTAPALVELU

2 RUUMISHUONEEN RAKENTUMINEN JA VAIHEET

↑ Ruumishuoneen lupavaiheen asemapiirros vuodelta 1938.

Kivelän sairaalan ruumishuone, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, Gunnar Taucher 1938. HRVA

2.1 KIVELÄN SAIRAALAAN UUSI RUUMISHUONE

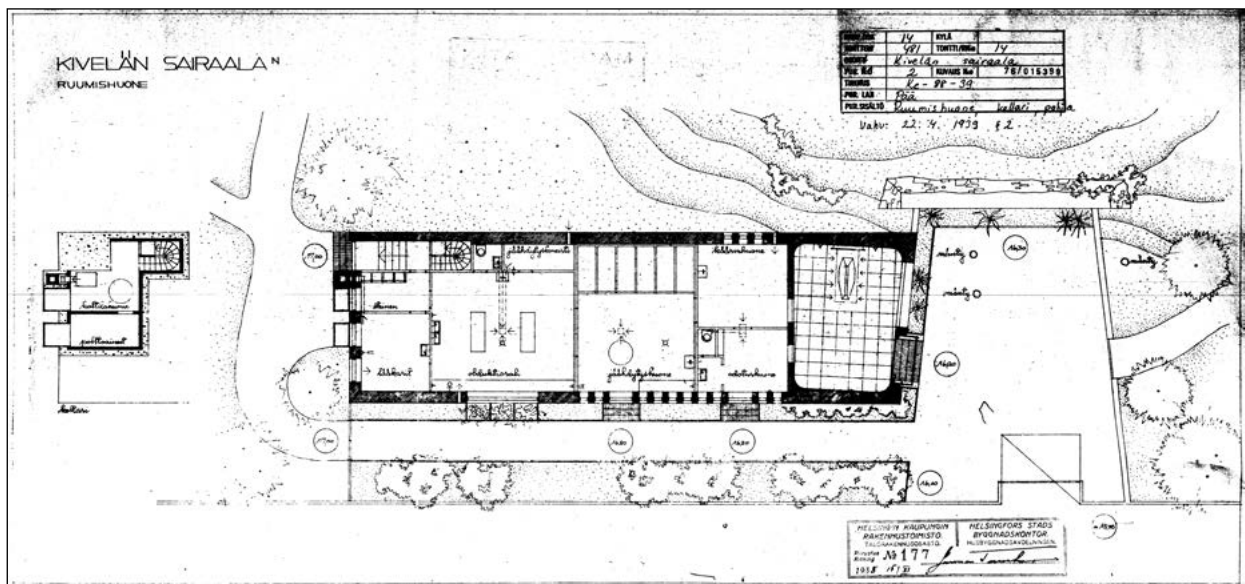
PITKÄLLINEN PÄÄTÖSPROSESSI

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen aloitteesta Helsinkiin päätettiin 1920-luvun lopussa sijoittaa yleinen ruumishuone. Sijainniksi ehdotettiin Kivelän sairaala-aluea. Seuraavien vuosien aikana ruumishuoneen sijainnista käytiin useita pohdintoja, kunnes vuonna 1931 virallinen päätös aiheesta tehtiin ja sijainti Kivelän alueella sinetöitiin.¹

1930-luvun alkupuolella Kivelän sairaalan ruumishuoneena käytettiin entisen työlaitoksen pajarakennusta Kivelän alueen eteläpäässä. Kun pajarakenus vuonna 1933 tuomittiin purettavaksi ei Sisätautiosaston pieni ruumishuone riittänyt koko alueen tarpeisiin. Tämä akuutti tarve ajoi ruumishuoneen rakentamispäätöksen jouduttamiseen ja vuonna 1936 luonnossuunnitelmat ruumishuoneesta viimein valmistuivat.²

¹ Heiniö; Rosén, Soininen & al, 1968. s. 254

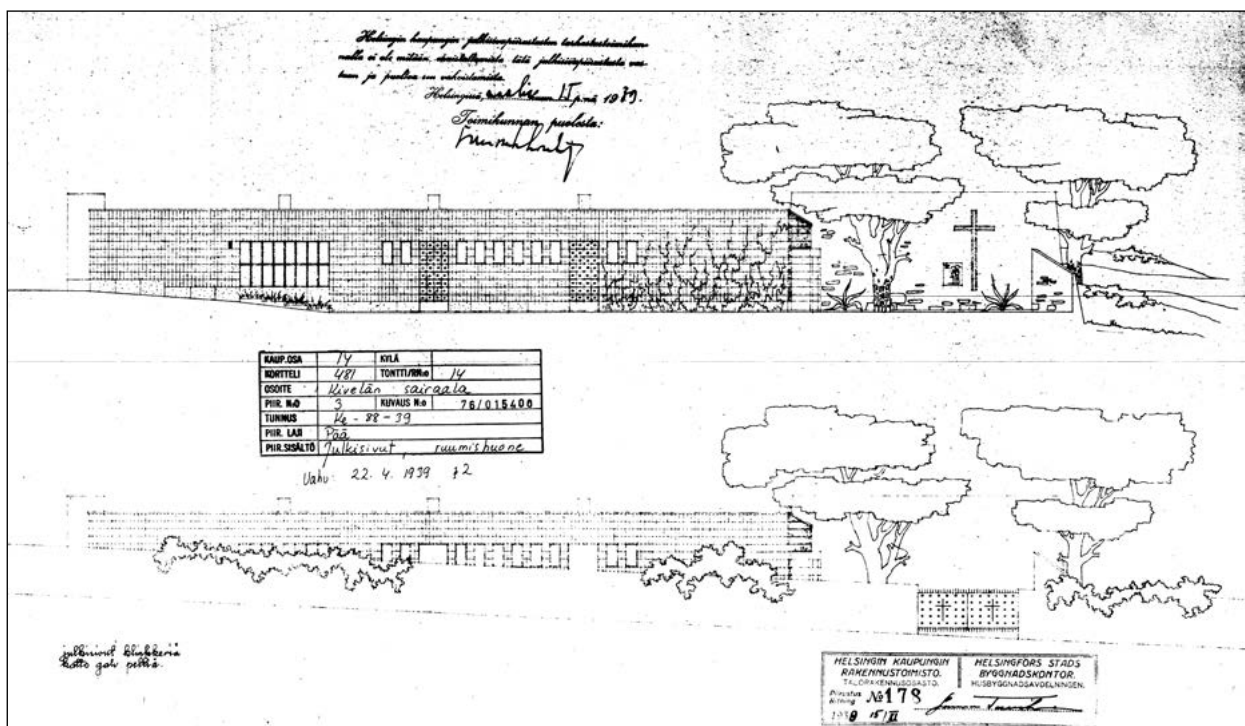
² Heiniö; Rosén, Soininen & al, 1968. s. 256

↑ Ruumishuoneen lupavaiheen 1.krs pohjapiirustus vuodelta 1938.

↓ Ruumishuoneen lupavaiheen itäjulkisivu vuodelta 1938 (alempi piirros esittää itäjulkisivua muurin takaa kadulta).

Kivelän sairaalan ruumishuone, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, Gunnar Taucher 1938. HRVA

SUUNNITELMISTA TOTEUTUKSEEN

Ruumishuoneen lopulliset pääpiirustukset laati Helsingin kaupungin rakennustoimiston talorakennustoimisto. Vuonna 1938 valmistuneet piirustukset on allekirjoittanut Gunnar Taucher.³ Seuraavana vuonna saatiin pienten muutosvaiheiden myötä valmiiksi työpii-

rustukset ja vuonna 1939 ruumishuoneen rakentaminen saatiin vihdoinkin käynnistymään. Rakennus valmistui syksyllä 1940.⁴ Uuden rakennuksen tarjoamien tilojen ansiosta Kivelän sairaalan ruumishuoneesta tuli Suomen suurin ruumiinavauslaitos.⁵

3 Piirustukset v. 1938, Kivelän sairaalan ruumishuone, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, Gunnar Taucher. Asemapiirros, pohjapiirros, leikkaus ja julkisivut. HRVA

4 Heiniö; Rosén, Soininen & al, 1968. s. 256–257

5 Heiniö; Rosén, Soininen & al, 1968. s. 258

2.2 ARKKITEHTI GUNNAR TAUCHER

↑ Taucherin johdolla suunniteltu, monumentaalinen Aleksis Kiven koulu valmistui syksyllä 1934. Se oli mitoitettu parille tuhannelle oppilalle ja oli pitkään Pohjoismaiden suurimpia. HKM

GUNNAR TAUCHER KIVELÄN ALUEELLA

Gunnar Taucher vastasi Kivelän sairaala-alueen suunnitelmista 1920-luvun lopun keittiörakennuksesta lähtien. Hänen alaisuudessaan suunniteltiin olemassa olevien rakennusten muutosten lisäksi myös sairaalan sisätautipaviljonki (1932) sekä sairaalan hallinto- ja asuinrakennus (1935). Ruumishuone (1940) oli viimeinen hänen Kivelän alueelle suunnittelemistaan rakennuksista.

↑ Arkkitehti Gunnar Taucher passikuvassa. MVA, historian kuvakokoelma

TAUCHER KAUPUNGINARKKITEHTINÄ

Arkkitehti Gunnar Taucher (1886–1941) teki pitkän uran Helsingin kaupungin palveluksessa, ensin rakennustarkastajana ja vuosina 1924–1941 kaupunginarkkitehtinä. Kaupunginarkkitehteistä tuli 1920-luvulla tärkeä uusi ammattikunta, jolla oli ratkaiseva vaikutus siihen, minkä näköistä kaupunkia uudessa tasavallassa rakennettiin.¹

Helsingin kaupungin huoneenrakennuskonttorissa laadittiin Taucherin johdolla piirustukset lukuisia pääkaupungin julkisia rakennuksia varten. Päätyönä voidaan pitää Helsingin työväenopiston rakennusta (1927) ja eräitä kouluja.² Taucherin johdolla suunniteltiin myös Helsingin katukuvaan ikonisina kuuluvia lippakioskeja.

Tarkemmin Taucherin työuraa kaupunginarkkitehtinä kuvaa taidehistorioitsija Anne Mäkinen kirjassaan *Rakennuksia helsinkiläisille – Gunnar Taucher kaupungin arkkitehtina 1924–1941*.

¹ Nikula 2006. Verkkolähde.

² Mäkinen, 2016. s. 7–8.

TAUCHER SAIRAALASUUNNITTELIJANA

Taucher perehtyi opintomatkoillaan 1920-luvun alussa uusiin sairaaloihin ja mielisairaloihin Tukholmassa ja Kööpenhaminassa. Vuonna 1930 hän tutustui Dresdenin suureen hygieni- ja sairaalanäyttelyyn, jossa oli esillä sairaalasuunnittelun ja -laitteiden uutuuksia.³

Sipoon Nikkilässä sijainneen Helsingin kaupungin mielisairaalan laajentaminen oli kaupunginarkkitehdin ensimmäinen sairaalasuunnittelutehtävä. Uudisrakennukset suunniteltiin blokkijärjestelmää noudattaen. Ensimmäisenä valmistui vuonna 1926 naispotilaiden blokki, ja 1930–1940-luvuilla Taucherin johdolla laadittiin piirustukset miespotilaiden blokista, hoitajattarien asuntolasta, uudesta naispotilaiden blokista, juhla- ja voimistelusalirakennuksesta sekä apurakennuksista.⁴

On kiinnostavaa, että vaikka Taucher oli vakaa blokkijärjestelmän kannattaja, hän arvioi blokkityyppisen uudisrakentamisen Nikkilään sopimattomaksi. Hän näki vanhan, paviljonkijärjestelmää noudattavan mielisairaala-alueen eheänä arkkitehtonisena kokonaisuutena, johon hän vastentahtoisesti kajosi.⁵

Tätä taustaa vasten tuntuisi luontevalta ajatella, että Taucher saattoi nähdä Kivelänkin eräänlaisena kokonaisuutena. Oletusta heikentää kuitenkin se, että ainakin joidenkin suunnitelmien mukaan Kivelän puurakennusten oli tarkoitus väistyä uuden sairaalan tieltä. Uudisrakennukset sijoitettiin silti sairaala-alueen laitaan katujen varteen siten, että juuri mitään ei tarvinnut purkaa.

3 Mäkinen, 2016. s. 65.

4 Mäkinen, 2016. s. 61–62, 65.

5 Mäkinen, 2016. s. 61–62, 65.

↑ Kansansivistysten kulmakiveksi ja alueensa merkkirakennukseksi valmistui vuonna 1927 Helsingin työväenopiston talo, jonka suunnittelussa Taucheria avusti nuori arkkitehti Pauli Blomstedt. (Nikula 2006. Verkkolähde.) HKM, Juho Nurmi.

Kaupungin rakennuskonttorissa piirrettiin Taucherin johdolla uudisrakennuksia muillekin sairaala-alueille. Koskelan sairaala-alueelle Helsingin Käpylään Taucher suunnitteli sairaalarakennuksen (1925) ja saunan (1933), jotka olivat ilmeeltään hyvin pelkistettyjä.⁶

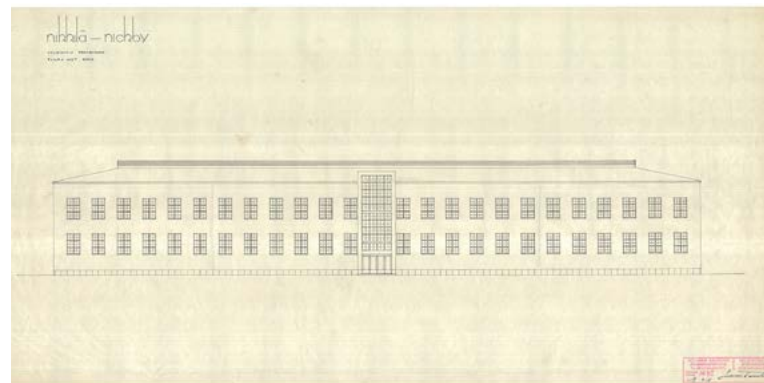
TAUCHERIN ARKKITEHTUURI

Taucherin johdolla suunnitellut rakennukset ovat ulkoisesti pääosin puhtaaksi muurattuja tai rapattuja selkeähahmoisia tiilirakennuksia.

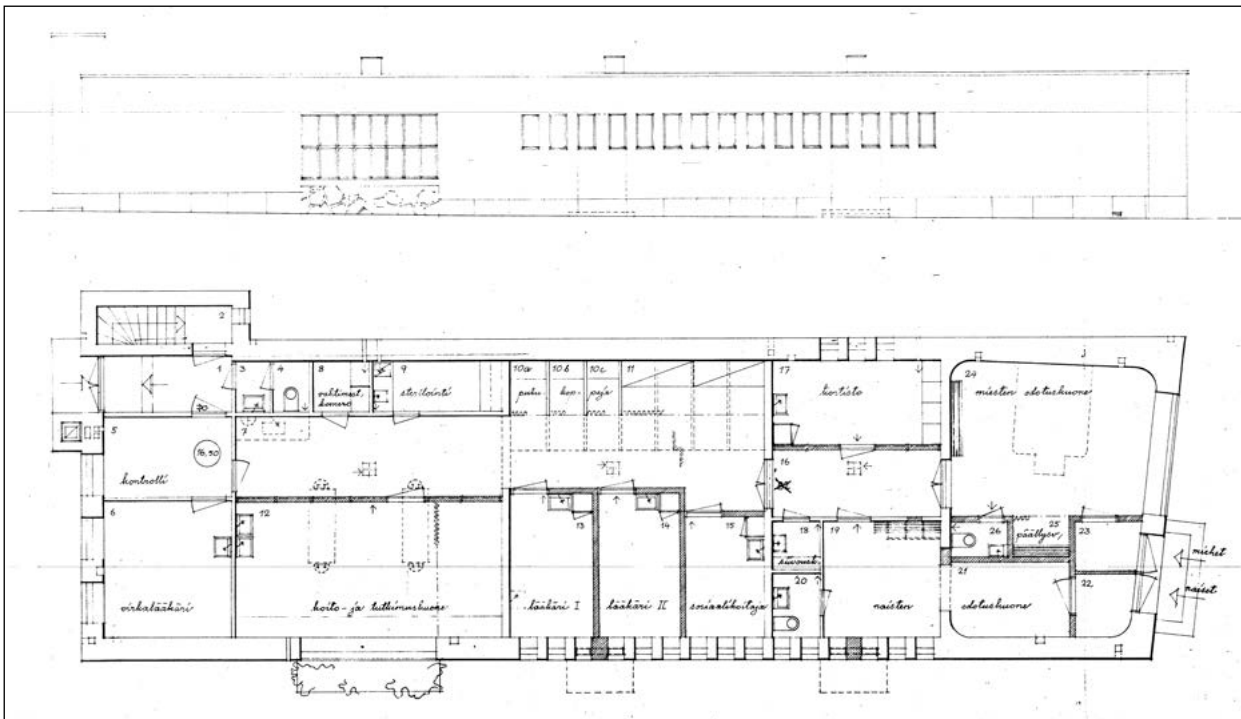
1920-luvun rakennukset edustavat tyyllisesti 1920-luvulla pohjoismaista klassismia. Julkisivut on yleensä sommiteltu rauhallisesti ja symmetrisesti siten, että ikkunarivit muodostavat tasarytmisiä akseleita. Kookkaissa julkisissa rakennuksissa porrashuoneiden suuret ikkunapinnat luovat usein julkisivuun muusta ikkunajaoista poikkeavan, korkean aiheen. Julkisivun keskelle sijoitettua pääsisäänkäyntiä korostaa tyypillisesti porttimainen portaali, ja monesti räystäällä kulkee maltillinen koristeaihe. Komea esimerkki 1920-luvun klassismista on Helsingin työväenopisto, jonka arkkitehtuurissa on runsaasti vaikutteita antiikista.

1930-luvulle tultaessa Taucher liikahti tyyllisesti varoen kohti functionalismia, klassisismia silti hylkäämättä, mistä edustava esimerkki on valkoinen, jylhä ja pelkistetty Aleksis Kiven koulu. Sekä klassisismia että functionalismia heijastelevat myös Taucherin sairaalarakennukset.

6 Mäkinen, 2016. s. 62.

↑ Vuonna 1931 Nikkilän mielisairaalaan piirrettiin Taucherin johdolla laadittujen piirustusten mukaan toinen naisten rakennus. Arkkitehtuuri on hillittyä ja riisuttua. HKA

↑ Muutos sukupuolitautiklinikaksi. Lupavaiheen 1.krs pohjapiirustus ja julkisivu itään vuodelta 1962.

SP-klinikka, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, piirt. M. Lilius, allekirjoitus Sakari Siitonen 1962. HRVA

2.3 RUUMISHUONEEN MUUTOSVAIHEET

Tämän osion tiedot pohjautuvat pääosin Helsingin rakennusvalvontaviraston arkiston rakennuslupapiirustuksiin. Kyseiset piirustukset on eritelty alaviitteessä muutoksen yhteydessä. Koska kyseessä ovat lupapiirustukset, kaikkien esitettyjen toimenpiteiden toteutumisesta ei ole varmuutta. Muutosvaiheiden kuvailun yhteydessä tiloista on käytetty niiden alkuperäisen käytön mukaisia nimityksiä.

1962 SUKUPUOLITAUTIKLINIKKA⁶

1960-luvun alussa ruumishuone muutettiin sukupuolitautilinikaksi. Tässä yhteydessä tehtiin suuria muutoksia rakennuksen alkuperäisiin sisätiloihin ja julkisivuihin. Aiemmat sisäänkäynnit itäisivulta poistettiin, minkä jälkeen jäljelle jäivät vain päätyjen sisäänkäynnit. Sisätiloja muokattiin voimakkaasti ja entiset melko selkeät suuret huonetilat jaettiin väliseinillä.

- Kappelin arkkukoroke purettiin ja tila jaettiin erillisiin naisten ja miesten odotushuoneisiin, joihin oli pääsisäänkäynnistä erilliset ulko-ovet.

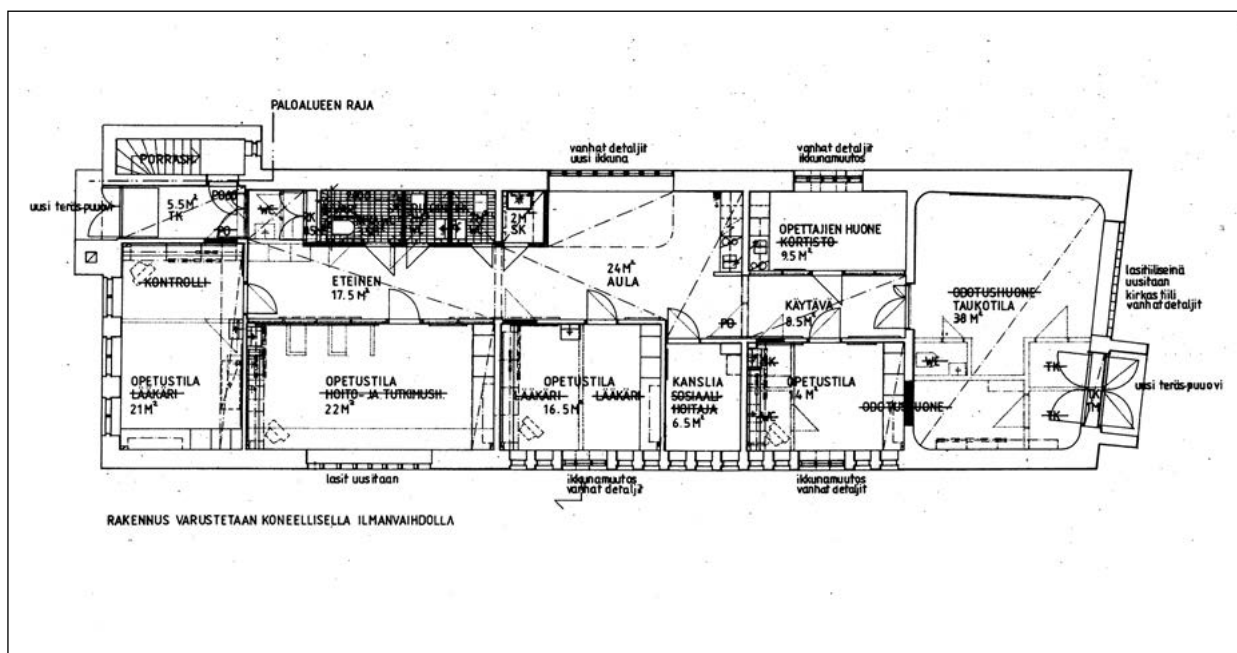
- Käärinhuone jaettiin väliseinillä kortistoksi ja käytävätilaksi.

- Jäähdytysruoneen itäisivulle tehtiin kolme lääkärien ja sosiaalihoitajan vastaanottotilaa, länsisivun entisten jäähdytyslokeroiden jakoa käytettiin osin hyväksi puukeutumiskoppeina.

- Ruuminavaussali (obduktiosali) jaettiin väliseinillä. Itä laidalle tehtiin hoito- ja tutkimushuone, väliin jäävän käytävän toisella puolella sijaitsi sterilointi ja aputilja.

- Oviaukot Välskärinkadun puoleisella itä julkisivulla poistettiin ja julkisivun ikkunariviä täydennettiin niiden kohdalla alkuperäisen mukaisilla ikkunoilla.

⁶ Piirustukset v. 1962, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, piirt. M. Lilius, allekirjoitus Sakari Siitonen. Asemapiirros sekä pohjapiirros ja leikkaus. HRVA.

↑ Muutos sairaalakouluksi. Lupavaiheen 1.krs pohjapiirustus on vuodelta 1997.

Auroran sairaalakoulu, Opetusvirasto, arkkitehti Pirjo Pörrö 1997. HRVA

1997 SAIRAALAKOULU⁷

1990-luvun lopussa ruumishuone koki uuden merkittävän muutoksen, kun sukupuolitautipoliklinikka muutettiin sairaalakouluksi. Sisätiloissa ja julkisivuissa tehtiin jälleen runsaasti tilamuutoksia.

- Kappelitilan aiemmat muutokset purettiin ja se avattiin takaisin alkuperäiseen muotoonsa taukotilaksi.

- Jäähdytyshuoneen itäsivulle 1960-luvulla tehty kaksi lääkärin vastaanottohuonetta yhdistettiin opetustilaksi. Loppuosa tilasta muokattiin aulaksi, jossa oli keittiö ja siivouskomero.

- Alkuperäisen ruuminavaussalin tilajako pysyi ennallaan, mutta käytävätilan länsipuolen aputilat muutettiin wc-tiloiksi.

- Rakennuksen eteläpäähän tehtiin opetustila purkamalla väliseinä.

- Molemmat jäljellä olevat ulko-ovet uusittiin.

- Itäjätkisivistä 1960-luvulla poistettujen ovien paikalle tehtiin aiempaa suuremmat uudet ikkunat viereisten ikkunoiden detaljeja jäljitellen.

- Länsijulkisivuun lisättiin kokonaan uusi ikkuna alkupe-
räiseen ruumiiden jäähdytystilaan.

- Alkuperäisen käärinhuoneen pienet ikkunat yhdistettiin yhdeksi suureksi ikkuna-aukoksi.

- Alkuperäisen kappelitilan lasitiiliseinän lasitiilet uusittiin.

Muutoksen yhteydessä rakennus varustettiin piirustusten mukaan koneellisella ilmanvaihdolla.

2006 VESIKATTOMUUTOS⁸

Vuonna 2006 uusittiin rakennuksen yläpohjarakenne ja vesikatto sekä räystäskourut ja syöksytorvet.

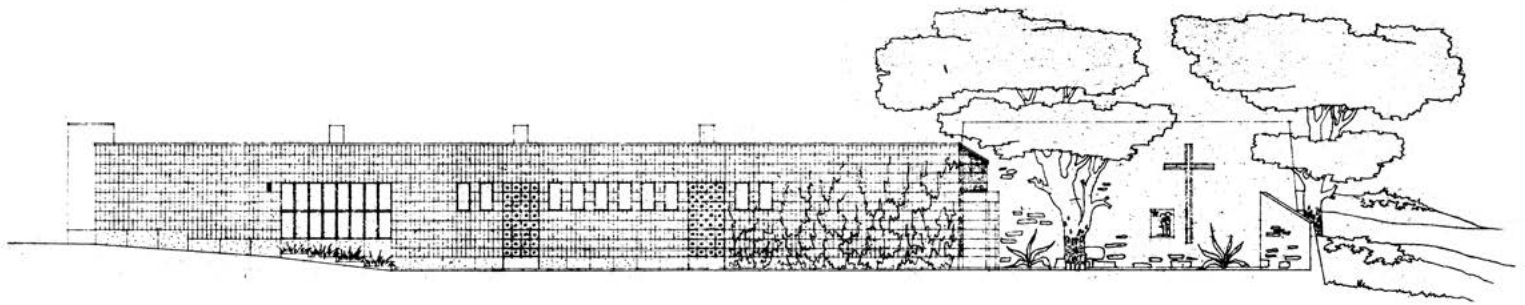
NYKYTILANNE

Vuonna 2024 entinen ruumishuone on toimistokäytössä. Rakennus on huonejärjestyksensä ja julkisivujensa osalta pääosin vuoden 1997 sairaalakoulumuutoksen jälkeisessä asussa.

7 Piirustukset v. 1997. Opetusvirasto, arkkitehti Pirjo Pörrö. Asemapiirros, pohjapiirros, leikkaus ja julkisivut. HRVA

8 Piirustukset v. 2006. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, Marjatta Kanerva. Asemapiirros, vesikatto, leikkaus, julkisivut ja räystäsdetailit. HRVA

3 ULKOARKKITEHTUURI

↑ Ruumishuoneen lupavaiheen itäjulkisivu vuodelta 1938 (putsattu ja rajattu versio, amoy).

Kivelän sairaalan ruumishuone, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, Gunnar Taucher 1938. HRVA

3.1 ALKUPERÄINEN RAKENNUS

Ruumishuone on suorakaiteen muotoinen ja kapearunkoinen rapattu tiilirakennus, jossa on loiva länsisivulle laskeva peltikatto ja graniittiverhoiltu kivijalka.

KAPPELI JA RUUMISHUONE

Ruumishuone sisälsi myös kappelin, ja sitä on myös kutsuttu nimellä kappeli ja ruumishuone. Sakraalia levollisuutta on tavoiteltu rakennuksessa suunnitelmien esitystekniikkaa myöten. Tärkeässä osassa alkuperäispiirustuksissa on runsas kasvillisuus, joka ympäröi rakennusta.

Ruumishuone oli alun perin toimintojensa vuoksi hyvin suljettu rakennus. Eteläpäädyn lääkärin tiloissa oli normaalit ikkunat, mutta niitä lukuun ottamatta varsinainen näköyhteys sisään tai ulos oli hyvin rajallinen; obduktiosalin ikkunalasit olivat himmeät, kappelin ikkuna lasitiiltä ja loput tilat oli valaistu yläikkunoin.

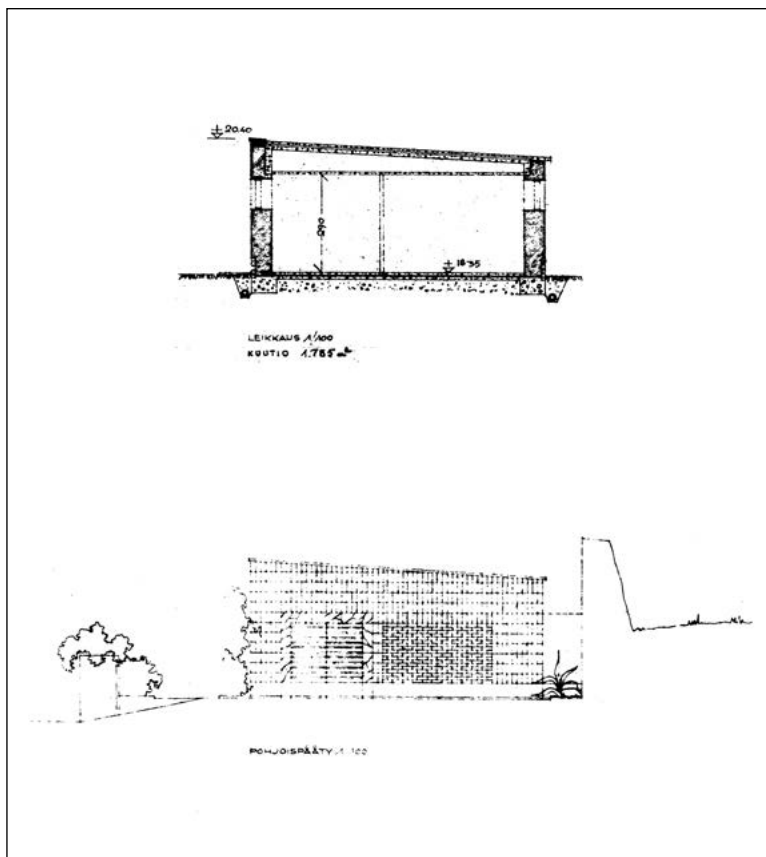
Pääsisäänkäynti (pohjoisjulkisivu)

Rakennusta suojaa kadun suunnasta umpinainen muuri, jossa on portti edusaukiolle. Pääsisäänkäynti ja sen

edessä oleva pikku aukio on pääpiirustuksiissa suunniteltu erittäin näyttäväksi. Edusaukio korkeine luonnonkiviseinineen jäi toteutusvaiheessa hieman vaatimattomammaksi, mutta pääsisäänkäynti toteutui suunnitelmien mukaisesti. Pääsisäänkäyntiä korostaa julkisivusta voimakkaasti esiin työntyvä luonnonkivellä verhoiltu portaali. Sen vieressä on kappelitilaan valoa antava lasitiili-ikkuna.

Itäjulkisivu

Nykyisten molemmissa päädyissä sijaitsevien sisäänkäyntien lisäksi rakennuksessa oli alun perin kaksi ulkovea myös itäjulkisivulla. Katualueen rajaavan muurin ja rakennuksen väliseltä käytävältä oli omat ovensa sekä ruumiiden käsittelytiloihin että omaisten odotushuoneeseen.

← Ruumishuoneen lupavaiheen leikkaus ja pohjoispääty (pääsisäänkäynti) vuodelta 1938 (putsattu ja rajattu versio, amoy).

Lupavaiheen päätyjulkisivun perustella rakennuksen oli tarkoitus länsipuolelta sijaita puolittain maanpinnan alapuolella ja etuaukeaa olisi rajannut korkea kiviseinämä.

Kivelän sairaalan ruumishuone, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, Gunnar Taucher 1938. HRVA

Obduktiosalin suurta ikkunakenttää lukuun ottamatta itäjulkisivun ikkunat olivat pieniä yläikkunoita, jotka muodostivat symmetrisen sommitelman sisäänkäyntiovien kanssa. Myös sisäänkäyntiovien ja obduktiosalin ikkunan keskilinjat sijaitsivat symmetrisesti julkisivussa. Sama jako ulottuu vesikatolla sijaitseviin pieniin tuuletuspiippuihin.

Länsijulkisivu

Rakennuksen toinen pitkä julkisivu länteen oli hyvin umpinainen. Ainoat aukot olivat käärihuoneen pienet yläikkunat, jotka olivat samanlaiset kuin itäjulkisivulla jäädytysluoneessa ja omaisten odotushuoneessa.

RAKENNUSVAIHEEN MUUTOKSET

Etuaukion toteutuminen pienimuotoisempana ei ollut ainoa muutos lupavaiheen ja toteutuneen rakennuksen

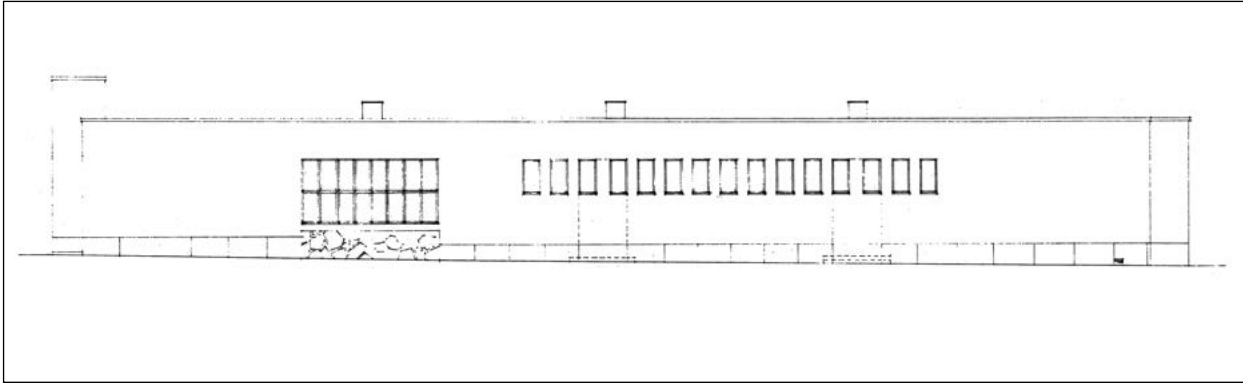
välillä. Rakennuksen lounaiskulman kellarinporras toteutettiin pääpiirustuksissa esitetystä poiketen muusta julkisivusta esiintyntyvänä osana.

Julkisivumateriaali

Merkittävin muutos liittyy julkisivumateriaaliin. Lupavaiheessa julkisivujen materiaaliksi on merkitty klinkkeri, toteutuneen rakennuksen julkisivut olivat kuitenkin roiskerapatut.

Maanpinnan korot

Myös rakennuksen suhde maanpinnan korkoihin muuttui lupavaiheesta. Pääsisäänkäynnin edusaukio porrastettiin. Näin rakennus nousi ylemmäksi eikä enää uponnut puoliksi maanpinnan alapuolelle länsijulkisivulla, kuten pääpiirustuksissa. Tämä näkyi myös itäjulkisivulla, jossa kivijalan porrastumista voitiin vähentää.

↑ Muutos sukupuolitautilinikaksi. Lupavaiheen julkisivu itään vuodelta 1962 (putsattu ja rajattu versio, amoy).

SP-klinikka, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, piirt. M. Lilius, allekirjoitus Sakari Siitonen 1962. HRVA

3.2 JULKISIVUMUUTOKSET

1962 SUKUPUOLITAUTIKLINIKA¹

1960-luvun alun muutosvaiheessa oviaukot Välskärinkadun puoleisella itäjulkisivulla poistettiin. Aukot korvattiin pienillä yläikkunoilla jatkaen viereisten ikkunoiden ikkunanauhaa. Jako ei kuitenkaan mennyt aivan tasan, joten uusien aukkojen keskelle jäi hieman leveämpi pilari. Muilta osin ulkoiset muutokset jäivät hyvin vähäisiksi.

1997 SAIRAALAKOULU²

Sairaalakoulun muutosvaiheessa 1990-luvun lopussa julkisivuihin tehtiin melko runsaasti aukkomuutoksia. Julkisivujen nykyinen asu periytyy pääosin tästä vaiheesta.

Itäjulkisivu

1960-luvulla itäjulkisivulta poistettujen ovien paikalle tehtiin suuremmat uudet ikkuna-aukot noudattaen

leveyssuunnassa alkuperäisten oviaukkojen linjausta. Uusien ikkunoiden detaljointi tehtiin viereisten vanhojen ikkunoiden detaljeja jäljitellen.

Piirustusmerkintöjen perusteella alkuperäisen obduktiosalin ikkunalasit olivat olleet himmeät. Nyt lasit vaihdettiin kirkkaiksi.

Länsijulkisivu

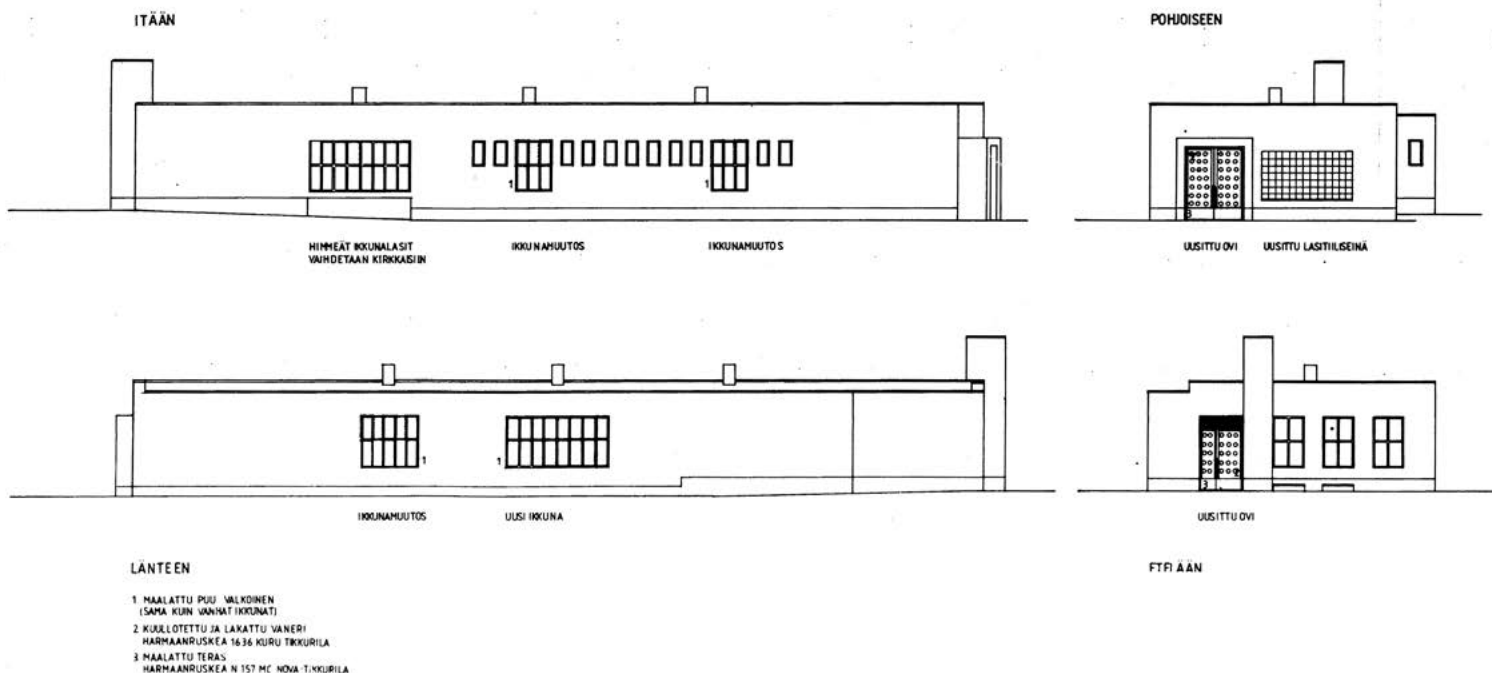
Länsijulkisivulle tehtiin kaksi suurta ikkuna-aukkoa, joiden karmijako ja korkeusmitat sekä detaljointi tehtiin entisen obduktiosalin suuren ikkuna-aukon tapaan. Konaan uusi ikkuna-aukko avattiin valaisemaan alkupe-
räisen ruumiiden jäähdystystilan kohdalle tehtyä oleskelu- ja aulatilaa. Toinen uusi ikkuna tehtiin yhdistämällä alkuperäisen käärinhuoneen pienet yläikkunat yhdeksi suureksi ikkuna-aukoksi.

Pohjoispääty

Piirustusmerkintöjen perusteella alkuperäisen kappelitalan lasitiiliseinän lasitiilet uusittiin kirkkaina vanhoilla detaljeilla.

¹ Piirustukset v. 1962, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, piirt. M. Lilius, allekirjoitus Sakari Siitonen. Asemapiirros sekä pohjapiirros ja leikkaus. HRVA.

² Piirustukset v. 1997. Opetusvirasto, arkkitehti Pirjo Pörrö. Asemapiirros, pohjapiirros, leikkaus ja julkisivut. HRVA

↑ Muutos sairaalakouluksi. Lupavaiheen julkisivupiirustus vuodelta 1997.

Auroran sairaalakoulu, Opetusvirasto, arkkitehti Pirjo Pörrö 1997. HRVA

Pääsisäänkäynnin ulko-ovet uusittiin teräsrakenteisina lasiovina, joiden ulkopinnassa on pyöreillä rei'illä perforoitu lakattu vanerilevy.

Eteläpääty

Eteläpäädyn sisvuisäänkäynnin ulko-ovi uusittiin pääsisäänkäynnin ulko-oven tapaan.

2006 VESIKATTOMUUTOS³

Vuonna 2006 uusittiin rakennuksen yläpohjarakenne ja vesikatto. Muutosten yhteydessä rakennuksen räystäskorko kasvoi hieman.

Myös rakennuksen räystäskourut ja syöksytorvet uusittiin. Alkuperäiset syöksytorvet oli upotettu julkisivuihin. Ne jätettiin paikalleen ja uudet syöksytorvet asennettiin niiden etupintaan.

3 Piirustukset v. 2006. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, Marjatta Kanerva. Asemapiirros, vesikatto, leikkaus, julkisivut ja räystäsdetailit. HRVA

↓ Vuoden 2006 vesikattomuutoksen yhteydessä alkuperäiset seinän sisään upotetut kourut säilytettiin. amoy 2024

3.3 JULKISIVUJEN NYKYTILA

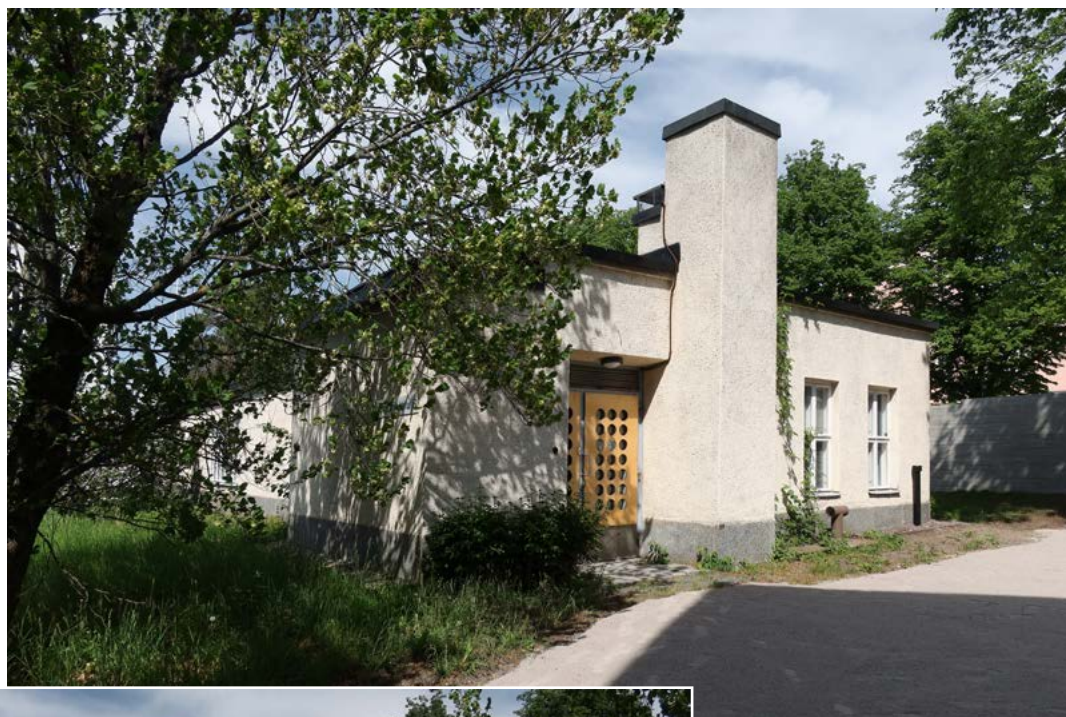
kaikki kuvat amoy 2024

↑ Pohjoispäädyn kappelin sisäänkäynti ja itäjulkisivu.

↓ Eteläpääty ja itäjulkisivu.

↑ Eteläpääty ja länsijulkisivu.

← Länsijulkisivu.

↓ Pohjoispääty ja länsijulkisivu.

3.4 MUURI, PORTTI JA YMPÄRISTÖ

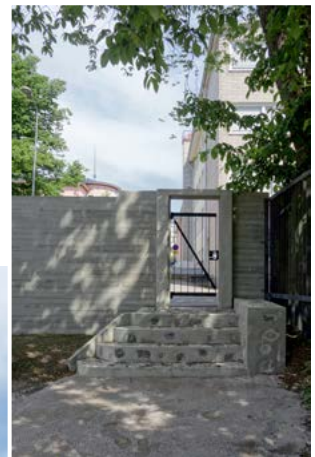
↑ Muuri ja portti on hiljattain uusittu vanhan mallin mukaan. amoy 2024

→ Alkuperäinen muuri ja portti 1970 luvun puolivälissä. Valokuva Volker von Bonin, 1974. HKM (rajattu)

↓ Näkymä itäjulkisivun ja Välskärinkatua rajaavan muurin välistä alueesta, jolla alkuvaiheessa kulki käytävä. Käytävältä oli ruumishuoneeseen kaksi sisäänkäyntiä, jotka erottuvat taempana muita korkeampina ikkuna-aukkoina. amoy 2024

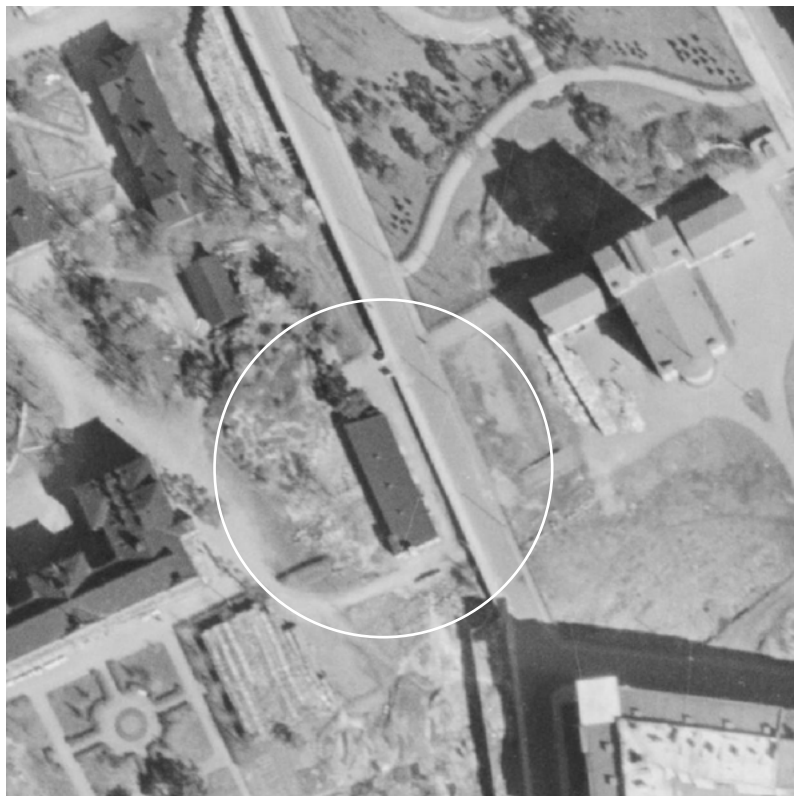
→ Muurin eteläpäässä on toinen pienempi portti, joka ei kuullut alkuperäiseen suunnitelmaan. amoy 2024

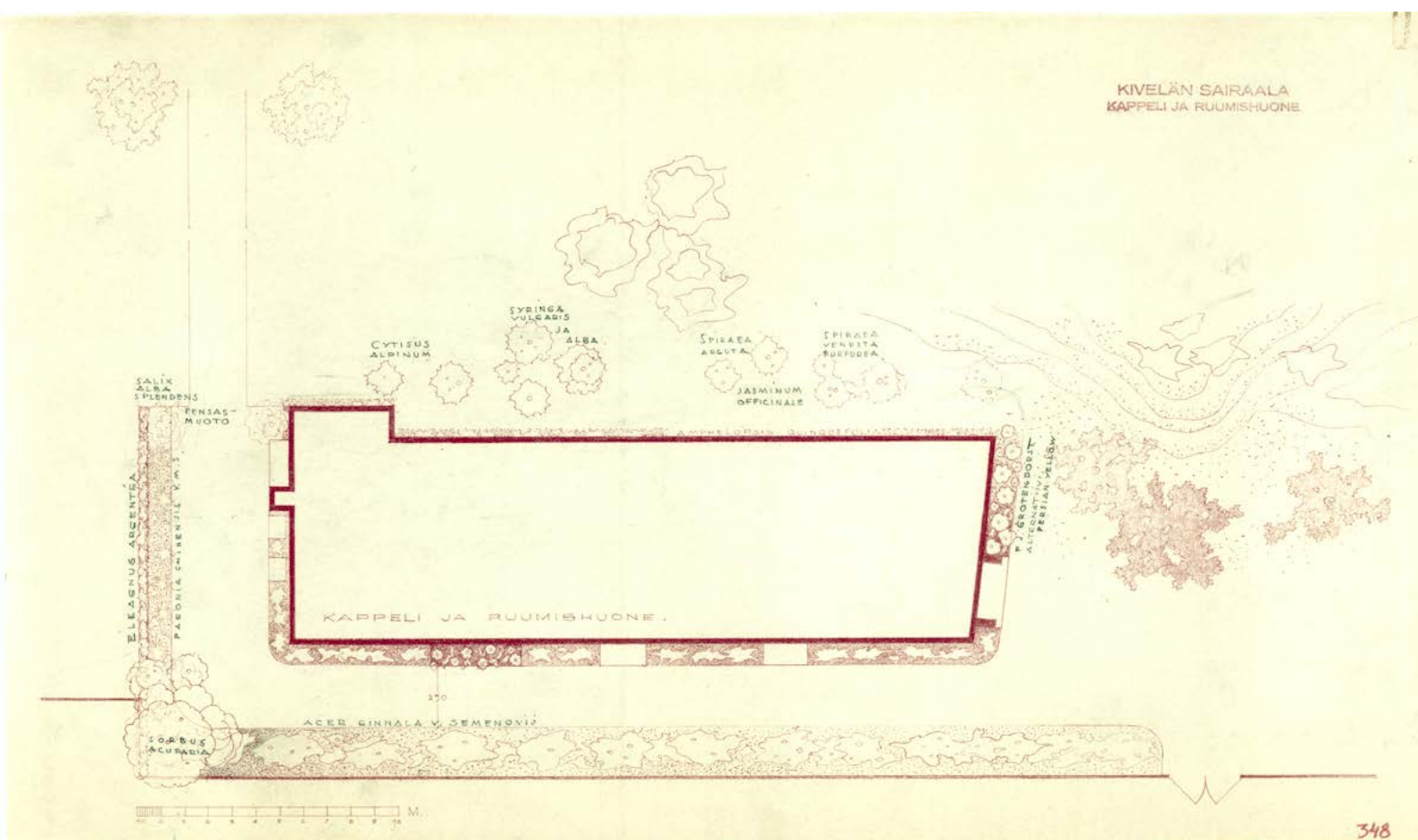
→ Vuoden 1943 ilmakuvassa näkyvät vastavalmistunut ruumishuone ja sen ympäristö. HKP (rajattu)

Näyttäisi siltä, että ruumishuoneen pohjoispään edusaukiolla on kasvanut valmiiksi kaksi mäntyä (kuva on otettu lehdettömään aikaan).

Ruumishuoneen portti asettuu saamaan linjaan Töölön kirkon editse kulkevan käytävän kanssa.

↓ Päiväämättömässä istutussuunnitelmassa on esitetty ruumishuoneen ulkoseinälinja toteutuneessa muodossaan. Kivelän sairaala, Kappele ja ruumishuone [istutussuunnitelma]. HKA

ALKUPERÄISET SISÄTILAT

Ruumishuoneen alkuperäisistä sisätiloista on säilynyt hyvin vähän yksityiskohtia, eikä myöskään sisävalokuvia ole löytynyt. Rakennuksen sisätilojen alkuperäisestä asusta pohjaratkaisua lukuun ottamatta on siis hyvin vähän tietoa.

Kuten julkisivujen yhteydessä jo todettiin, ruumishuoneen sisätilat olivat alunperin melko suljetut. Pääosa sisätiloista oli valaistu pelkästään yläikkunoin ja sekä obduktiosalin ikkunalasit että kappelin lasitillet olivat himmeät. Vain eteläpäädyn lääkärin tiloissa oli normaali ikkunat.

Ruumiinavaus- ja säilytys-tilat, odotushuone

Ruumiinavaus- ja säilytys-tilat oli varmaankin suunniteltu hyvin pitkälle toimintojen ehdoilla. Tilojen säilyneenä erikoisuutena ovat yläikkunallisten tilojen patterisyyvennykset, jotka toistavat lattiatasossa pienten yläikkunoiden jakoa ja rytmiä.

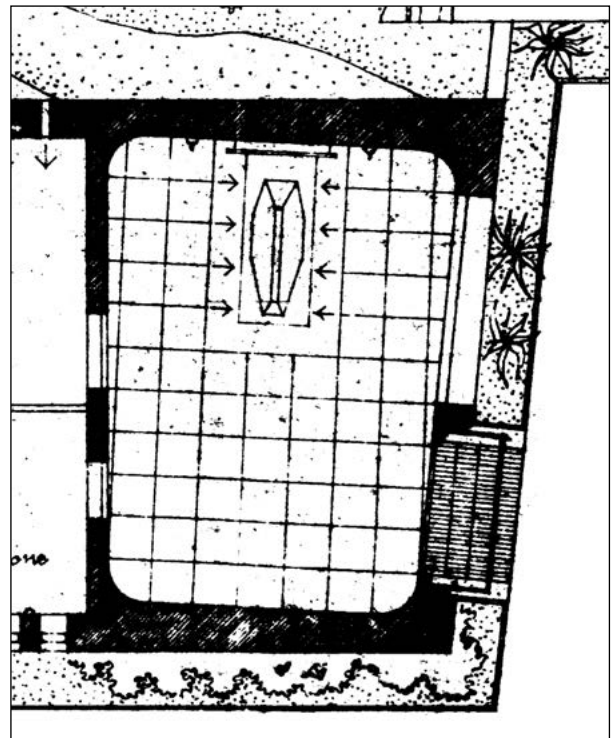
Kappeli

Luontevasti kappeli on ollut se tila, johon kiinnitettiin suurta huomiota suunnittelussa. Tämä erottuu hyvin selkeästi myös alkuperäistä pohjapiiristä katsomalla. Kappeli on käytännössä vain yksi huonetila tasakorkeassa rakennuksessa, joten sen erityisyyttä on jouduttu korostamaan muilla keinoin. Pääsisäänkäynnin päätyjulkisivusta voimakkaasti esiin työntyvän luonnonki-viportaan lisäksi myös kappelitilan pohjaratkaisu on hyvin erikoislaatuinen:

Muuten suorakaiteen muotoisen rakennuksen kappelin puoleinen päätyseinä on tehty vinona. Sisäpuolinen sivuseinä taas on suorassa kulmassa, jolloin kappelitilasta on saatu arkkukoroketta kohti levenevä tila, jonka koroke ja lattialaatoitus ovat vinossa koordinaatistossa suhteessa muuhun rakennukseen. Lisäksi ulkoseiniä on kappelin kohdalla paksunnettu siten, että kappelin etu- ja takaseinä on saatu käännettyä tähän samaan vino-koordinaatistoon. Kaikki kappelitilan nurkat on pyöristetty melko suurella säteellä.

← Entisen jäähdityshuoneen yläikkunat ja patterisyyvennykset. amoy 2024

↓ Kappeli. Suurennos viereisen sivun pohjapiirroksesta. HRVA

4.2 SISÄTILAMUUTOKSET JA SÄILYNEISYYS

NYKYINEN POHJARATKAISU

Toiminnalliset ja tilalliset muutokset

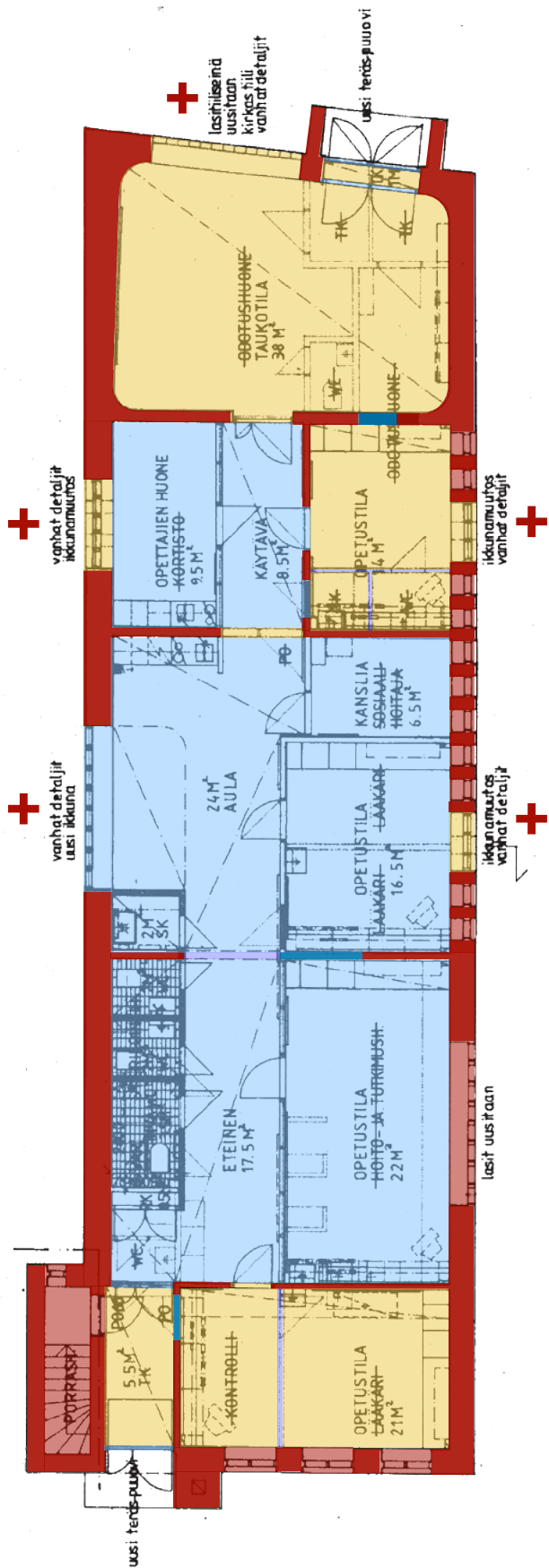
Ruumishuoneen nykyinen pohjaratkaisu periytyy vuoden 1997 muutoksesta sairaalakouluksi. Nykyisin tilat ovat toimistokäytössä. Kappelin lisäksi vain muutama huonetila on säilynyt edes suunnilleen alkuperäisen muotoisena.

Nykyinen pohjaratkaisu eroaa toiminnallisesti ja tilallisesti hyvin paljon alkuperäisestä ratkaisusta. Itäsiivun sisäänkäynnit suljettiin jo 1960-luvun alussa, minkä jälkeen alkuperäinen läpikuljettava tilasarja muuttui pää-tysisäänkäyntien kautta toimivaksi käytäväratkaisuk-

si. Koska runko on kapeahko, käytävän varteen osin molemmin puolin jäävät huonetilat ovat pieniä. Poikittaisten väliseinien luoma alkuperäinen jako on jotenkin hahmotettavissa pohjapiirroksessa, mutta paikan päällä sisätiloissa sitä ei enää huomaa.

- ↙ ↓ Valokuvat rakennuksen keskikäytävältä molempiin suuntiin. Valoa muuten suljetulle keskikäytävälle antaa keskiaulan kohdalle 1990-luvun lopun muutosvaiheessa avattu uusi ikkuna. amoy 2024

Kaavion pohjakuvana v. 1997 muutossuunnitelma. HRVA.

- ← Pääosa entisen jäähdytys-
huoneen ikkunaseinästä.
Keskellä olevan korkeamman
aukon kohdalla sijaitsi alun
perin sisäänkäynti.
- ↓ Loppuosa entisen jäähdytys-
huoneen ikkunaseinästä.

4.3 NYKYISET SISÄTILAT

kaikki kuvat amoy 2024

Entisen ruumishuoneen sisätiloja on voimakkaasti muokattu. Rakennuksen vanhaa detaljimaailmaa on säilynyt pääosin vain ulkoseinillä.

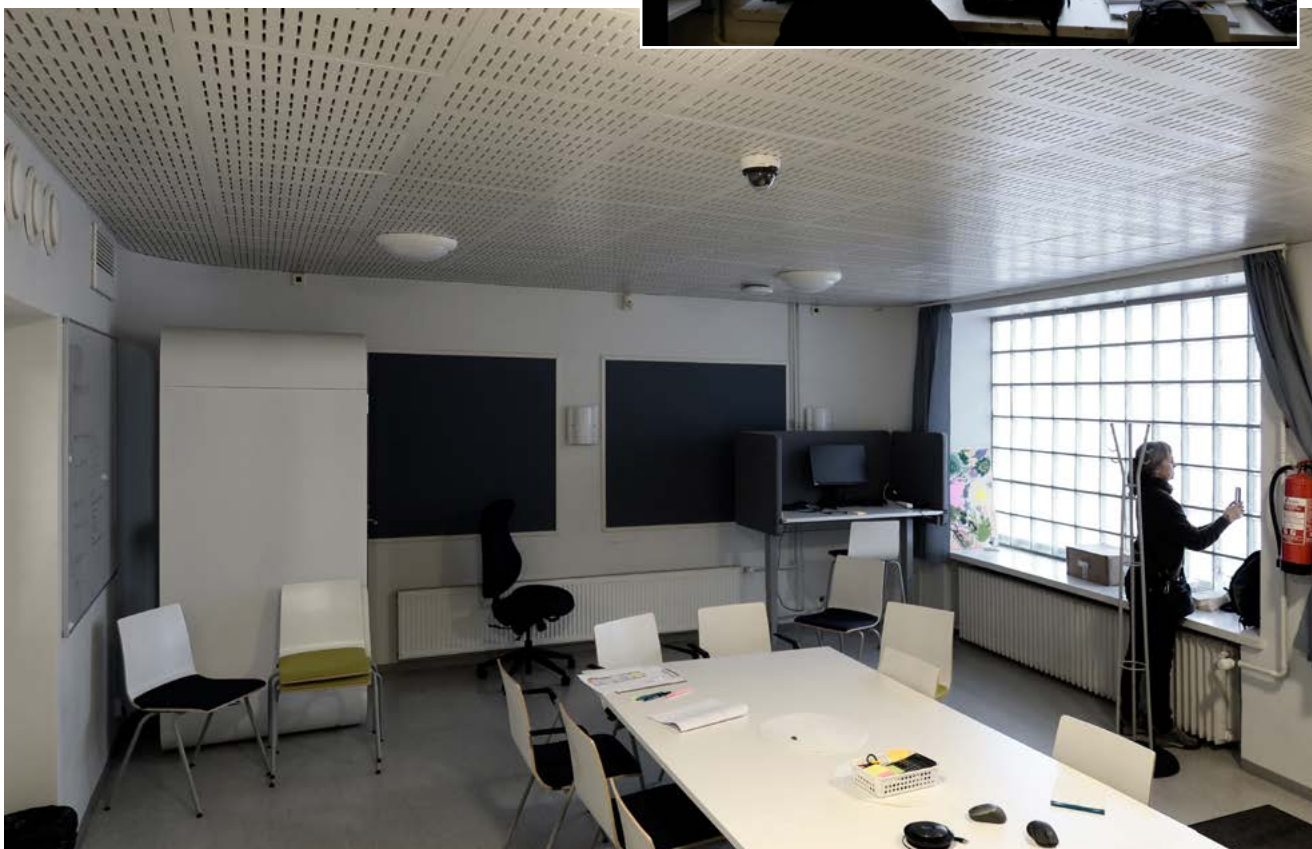

- ↓ Entinen omaisten odotushuone. Keskellä olevan korkeamman aukon kohdalla sijaitsi alun perin sisäänkäynti.

- ↑ Entiset lääkärin tilat. Eteisen väliseinä sijaitsi ensimmäisessä ikkunavälissä.
- Entisen obduktiosalin alkuperäisikkuna.
- ↓ Entinen kappelitila pyöristettyine nurkkineen. Kuvassa kappelin etuosa, jossa keskellä arkkukoroke sijaitsi.

4.4 RAKENNUSOSIEN SÄILYNEISYYS

↑ Kaikki alkuperäisen kappelitilan sisänurkat ovat pyöristettyjä.
Kuvassa kappelin takaosa. amoy 2024

→ Kellarin metalliovet ovat todennäköisesti alkuperäisiä. amoy 2024

Rakennusosien ja pintamateriaalien säilyneisyys

Ruumishuonerakennuksessa on vuosien varrella toteutettu muutama melko kattava muutosvaihe, joissa alkuperäisiä rakennusosia ja pintamateriaaleja on muutettu. Joissakin tapauksissa muutokset on kuitenkin tehty erittäin hyvin vanhaan sopeuttaen.

SÄILYNEITÄ ALKUPERÄISOSIA JA -YKSITYISKOHTIA

Seinärakenteet

Väliseiniä on muutettu laajasti, mutta osa niistä on alkuperäisiä.

Seinärakenteissa huomattava yksityiskohta ovat kappelin sisäkulmien alkuperäiset kulmapyöristykset.

Ulko-ovet

Alkuperäisiä ulko-ovia ei ole säilynyt, eikä niiden tarkka ulkonäkö ole tiedossa. Nykyiset ulko-ovet ovat 1990-luvulta.

Sisäovet

Vanhoja sisäovia on säilynyt vain kaksi kellarin metalliovea.

Portaat

Kellarin porras ja sen käsijohde ovat alkuperäiset.

Entisen obduktiosalin alkuperäiset ikkunat. Obduktiosalin himmeät ikkunalasit vaihdettiin kirkkaiksi 1990-luvulla. amoy 2024

Entisen jäädytyshuoneen yläikkunat ovat alkuperäiset. Isomman ikkuna-aukon ikkunat (alakuvassa vasemmalla) ovat 1990-luvulta. Lämpöpatterisynvennykset on jaettu väliseinillä yläikkunoiden rytmin mukaisesti. amoy 2024

Ikkunat

Rakennuksessa on säilynyt melko paljon alkuperäisiä ikkunoita heloituksineen. Myös sisäpuoliset ikkunapenkit ovat säilyneet. Alkuperäisiä ikkunoita on säilynyt seuraavissa alkuperäisnimitysten mukaisissa tiloissa: lääkärin huone ja eteinen, obduktiosali, jäädytys-huone, omaisten odotushuone sekä kellariportaan ylä-tasanne.¹

Lämpöpatterit ja lämpöpatterisynvennykset

Rakennuksessa on säilynyt laajasti alkuperäisiä rimaputkilämpöpattereita. Lämpöpatterit on asennettu seinäsynvennyksiin, jotka etenkin pienten yläikkunoiden yhteydessä ovat tärkeä osa sisäarkkitehtuuria.

SISÄPINTOJEN MATERIAALIT

Alkuperäisiä pintamateriaaleja ei ole käytännössä näkyvissä lainkaan lukuun ottamatta seinien rappauspin-toja. Osin niitä saattaa olla tallessa myöhempien pinta-materiaalien alla.

¹ Jäädytyshuoneessa ja omaisten odotushuoneessa osa ikku-noista on uudempia.

Entisen jäädytyshuoneen uusi keski-ikkuna ja sen detaljointia. Helat eroavat hieman alkuperäisestä, mutta ovat aika-kauteen sopivia malleja. amoy 2024

HUOMATTAVAN HYVIN TEHDYT 1990-LUVUN MUUTOKSET

1990-LUVUN IKKUNAMUUTOKSET

Ulkoseinien ikkuna-aukotukset ovat sisätiloissa ja julkisivuarkkitehtuurissa hyvin tärkeässä osassa. Siksi onkin merkittävää, että 1990-luvun lopun muutosvaiheessa ikkunamuutokset tehtiin erittäin hyvin. Aukkomuutokset jatkavat vanhaa arkkitehtuuria niin, että muutosta on paikanpäällä vaikea erottaa.²

Uusien puuikkunoiden detaljointi

Uudet puuikkunat tehtiin vanhaan tapaan sisään-ulosaukeavina. Ikkunoiden puiteprofiili tehtiin tarkasti al-

kuperäisikkunoiden mallin mukaan ja ikkunoiden heloitukset sovitettiin vanhaan.

Aukkomuutokset

Itäjulkisivun uudet ikkuna-aukot entisessä jäädytys- huoneessa ja odotushuoneessa tehtiin alkuperäisten sisäänkäyntiovien paikalle. Ovet korvattiin yläikkunoilla 1960-luvun alussa. Nyt aukot avattiin uudestaan entisen levyisenä, jolloin julkisivuaukotuksen rytmi saatiin lähemmäksi alkuperäistä, vaikka uusi ikkuna-aukko tehtiinkin vain kahden puitteen korkuisena. Sisäpuolelle ikkunan alle tehtiin syvennys, joka keskipilareineen ottaa aiheistonsa viereisistä patterisyvennyksistä.

² Pääpiirustukset: Auroran sairaalakoulu / Hesperia, Opetusvirasto, arkkitehti Pirjo Pörrö 1997. HRVA

↑ Länsijulkisivun suurempi uusi ikkuna.

→ Länsijulkisivun pienempi uusi ikkuna.

↘ Entisen kappelitilan lasitiili-ikkuna.

kaikki kuvat amoy 2024

Länsijulkisivulla uudet ikkuna-aukot tehtiin karmijaoltaan ja korkeudeltaan obduktiosalin ikkunan mukaisiksi. Itäjulkisivun keskellä sijaitsevan ikkunan levys ja puitemäärä on sama kuin obduktiosalin ikkunan. Sen pohjoispuolella oleva pienempi ikkuna taas on tehty paikalla aiemmin olleiden yläikkunoiden levyisenä.

Kappelin lasitiili-ikkuna

Piirustusten mukaan kappelin lasitiili-ikkuna uusittiin 1990-luvulla. Uusi ikkuna tehtiin piirustusmerkintöjen perusteella kirkkaalla lasitiileillä vanhoilla detaljeilla. Nykyinen lasitiili on nystermäpintainen, alkuperäisestä lasitiilestä ei ole tietoa. Lasitiiliseinä on detaljoinniltaan rakennusajankohtaan sopiva.

5 ARVOT JA ANALYYSI

KIVELÄN SAIRAALAN RUUMISHUONE JA SEN ARVOT

Kivelän sairaalan ruumishuone- ja kappelirakennus valmistui pitkän suunnitteluprosessin jälkeen vuonna 1940. Rakennus on rakennushistoriallisesti ja arkkitehtonisesti arvokas. Rakennuksen suunnitellut Gunnar Taucher (1886–1941) toimi vuosina 1924–1941 Helsingin kaupungin kaupunginarkkitehtina ja hänen johdolla laadittiin piirustukset lukuisiin pääkaupungin julkisiin rakennuksiin, myös Kivelän alueella. Rakennuksen arkkitehtuuri on hillittyä ja perustuu harkittuihin yksityiskohtiin. Julkisivut ovat säilyttäneet alkuperäisen luonteensa huolimatta muutoksista, joista viimeisin, 1990-luvun muutosvaihe, on sopeutettu vanhaan arkkitehtuuriin ansiokkaasti. Sisätiloista merkittävin on pohjoispään kappelitila, muilta osin alkuperäisiä sisätiloista on hyvin vähän jäljellä. Rakennuksen ympäristöön istutuksineen ja muureineen kiinnitettiin ruumishuoneen suunnittelussa suurta huomiota.

RAKENNUKSEN ARKKITEHTUURI

Ruumishuone- ja kappelirakennus on hillitty ja melko vaatimatonkin rakennus, jonka arkkitehtuurin rikkaus syntyy aukotusten erilaisesta ja vaihtelevasta käsittelystä. Pohjoispäässä sijaitseva kappelia on korostettu sisäänkäyntipäädyn muita julkisivuja ekspressiivisemmällä käsittelyllä ja kappelin sisäarkkitehtuurin melko poikkeuksellisilla ratkaisuilla.

Arkkitehti Gunnar Taucher

Kivelän sairaalan ruumishuone on Helsingin kaupunginarkkitehtina vuosina 1924–1941 toimineen Gunnar Taucherin (1886–1941) pitkän uran viimeisiä toteutuneita töitä. Taucher vastasi Kivelän sairaala-alueen suunnittelusta ja arkkitehtuurissa 1920-luvun lopulta kuolemaansa saakka 1940-luvun alkuun. Taucherin johdolla suunniteltuja rakennuksia Kivelän alueella ovat Ruumishuoneen lisäksi 1920-luvun lopun Keittiörakennus sekä 1930-luvun alun Sisätautiosasto ja Hallinto- ja asuinrakennus.

MUUTOKSET JA SÄILYNEISYYS

Julkisivut

Rakennuksessa on toteutettu kaksi laajaa muutosvaihetta, joiden yhteydessä julkisivujen aukotusta on muutettu melko voimakkaasti. Rakennuksen nykyinen ulkoasu perustuu pääosin 1990-luvun lopun muutosvaiheeseen. Rakennuksen räystäskourut ja syöksytorvet uusittiin vuoden 2006 vesikattokorjauksessa.

Sisätilat

Ruumishuoneen alkuperäisistä sisätiloista on muutosvaiheiden jälkeen enää hyvin vähän jäljellä. Alkuperäinen pohjaratkaisu useine sisäänkäynteineen ja läpikuljettavine tilasarjoinen on muuttunut eräänlaiseksi keskikäytäväratkaisuksi. Suhteellisen kapearunkoisessa rakennuksessa keskikäytävän varren huonetilat jäävät pieniksi ja tilankäyttö melko tehottomaksi.

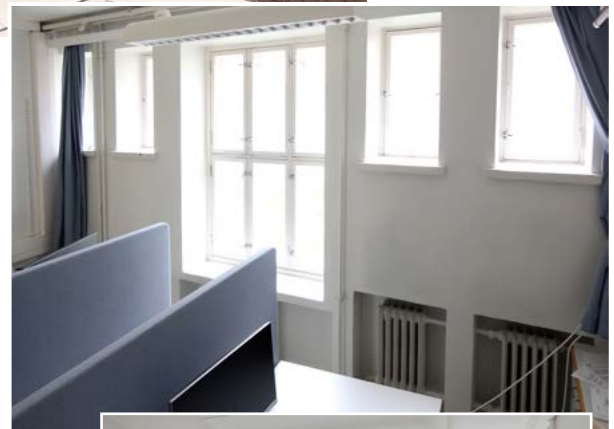
Alkuperäiset rakennusosat

Alkuperäiset ikkunat ovat merkittävin säilynyt rakennusosa. Lämpöpattereiden syvennykset alkuperäisine rimaputkipattereineen kuuluvat samaan kokonaisuuteen ikkunoiden kanssa. Rakennuksen julkisivuissa ovat säilyneet alkuperäiset roiskerappaukset sekä sokkelin ja pääsisäänkäynnin luonnonkivilaatoitukset. Vesikaton räystäspellitykset ja vedenpoistojärjestelmä on uusittu 2000-luvun alussa, alkuperäiset julkisivuun upotetut syöksytorvet ovat kuitenkin vielä ainakin osittain tallessa uusien syöksytorvien alla.

ARVOT JA SUOSITUKSET

Julkisivut

Rakennuksen julkisivuihin 1990-luvulla tehdyt muutokset ovat laadukkaasti ja rakennuksen alkuperäiseen arkkitehtuuriin sopeutuen ratkaistuja, eikä alkuperäistä ilmettä näiltä osin ole tarvetta lähteä palauttamaan. Sen sijaan rakennuksen vesikaton pellitykset ja vedenpoisto kannattaa palauttaa alkuperäisen ratkaisun mukaisiksi.

Sisätilat

Alkuperäisistä sisätiloista ei ole säilynyt paljoakaan. Ikku- aukotukset alapuolisine patterisyyvennyksineen ja rimaputkipattereineen ovat tehdyistä aukkomuutoksista huolimatta keskeinen säilynyt osa alkuperäistä sisäarkkitehtuuria. Myös sisätilojen osalta 1990-luvun aukkomuutokset sopeutuvat hyvin vanhaan arkkitehtuuriin. Avarammat huonetilat palvelisivat paremmin vaihtelevien aukotusten esille tuloa.

Kappelitila oli alkuperäisen arkkitehtuurin keskeinen sisätila. Tilan erikoisluonteen korostamiseksi sisätiloissa tehdyt poikkeukselliset ratkaisut pitäisi saada paremmin esille esim. noudattamalla kalustuksessa ja sisä- materiaalien suunnassa alkuperäisen ratkaisun mukaisesti vinokoordinaatistoa.

Muuri, portti ja ympäristö

Ruumishuonetta kadun suunnasta suojaava muuri ja siinä oleva portti kuuluvat samaan sommitelmaan. Tärkeää on myös rakennuksen lähiympäristön käsittely ja kasvillisuus, joihin on kiinnitetty huomiota alkuvaiheen suunnitelmista lähtien. Nykyisin rakennus jää 2000-luvun tilapäisen konttirakennuksen blokkaamana vähän erilliseksi muusta vanhasta rakennuskannasta.

Kuvat amoy 2024.

6 LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

- Heikkilä-Kauppinen, Marja 2017. Huolenpitoa ja hyvinvointia kansalle. Teoksessa *Rakennetun Suomen tarina*. Toim. Harri Hautajärvi. Helsinki: Rakennustieto, s. 130–163.
- Heiniö, Paavo; Rosén, Ragnar; Soininen, Gunnar & al, 1968. Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Henttonen, Maarit, 2001. Suomen sairaaloista. Teoksessa *Rakennusperintömme*. Kulttuuriympäristön lukukirja. Toim. Irma Lounatuori & Lauri Putkonen. Helsinki: Ympäristöministeriö, Museovirasto & Rakennustieto Oy, 162–168.
- Höijer, Theodor, 1910. En självbiografisk uppsats från år 1910. Helsingfors i forna tider V. Helsingfors-Samfundet.
- Lilius, Henrik, 1989. Kaupunkirakennustaide 1800-luvun jälkipuoliskolla. Teoksessa *ARS Suomen taide 4*. Toim. Salme Sarajas-Korte. Keuruu: Otava, s. 13–45.
- Mäkinen, Anne, 2016. Rakennuksia helsinkiläisille – Gunnar Taucher kaupungin arkkitehtina 1924–1940. Helsinki: Helsingin kaupungin museo.
- Pulma, Panu, 1994. Vaivaisten valtakunta. Teoksessa *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva*. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, s. 15–162.
- Urponen, Kyösti 1994. Huoltoyhteiskunnasta hyvinvointivaltioon. Teoksessa *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva*. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, s. 164–261.
- Viljo, Eeva Maija, 1989. Kaupungistuvan yhteiskunnan rakennustaide. Teoksessa *ARS Suomen taide 4*. Toim. Salme Sarajas-Korte. Keuruu: Otava, s. 77–111.
- Waris, Heikki, 1951. Köyhyys ja köyhäinhoito. Teoksessa *Helsingin kaupungin historia 3*. Ajanjakso 1809–1875. Helsinki: Helsingin kaupunki, s. 215–251.

AIEMMAT SELVITYKSET

- Arkkitehtitoimisto Freese, 2019. Laakson sairaala: hallintorakennus, itäinen ja läntinen paviljonki sekä autotalli – rakennushistoriaselvitys. Helsinki: Helsingin kaupunki
- Arkkitehtitoimisto Freese & Taegen Arkkitehdit Oy, 2015. Laakson ja Auroran sairaala-alueet – rakennushistoriaselvitys. Helsinki: Helsingin kaupunki
- Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy, 2014. TYKS U-sairaala – rakennushistoriaselvitys. Turku: Turun kaupunki.
- JKMM Arkkitehdit, 2012. Kivelän sairaalan tallirakennus (Gunnar Taucher 1928) – rakennushistoriaselvitys. Helsinki: Helsingin Diakonissalaitos.
- Loci maisema-arkkitehdit Oy, 2012. Kivelän sairaalan ympäristöhistoriaselvitys. Helsinki: Helsingin kaupungin kiinteistöviraston Tilakeskus.

LEHTIARTIKKELIT

- Toppari, Kirsti, 1994. Helsingin korttelit kertovat osa 13: Vaivaistalosta sairaalaksi. Helsingin sanomat 23.9.1994

ARKISTOT JA NIIDEN LYHENTEET

AMA	Arkkitehtuurimuseon arkisto
amoy	arkkitehdit mustonen oy
HKA	Helsingin kaupunginarkisto
HKM	Helsingin kaupunginmuseo
HKP	Helsingin karttapalvelu
HRVA	Helsingin rakennusvalvonnan arkisto
KA	Kansallisarkisto
KYMPA	Helsingin kaupungin Kaupunkiympäristön arkisto
MVA	Museoviraston arkisto

